

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ DURUM TAHMİN RAPORU 2024

Araştırma Yayınları
2025

TEPGE Yayın No: 413

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

TARIM REFORMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Durum ve Tahmin
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ
2024

Hazırlayan

Dr. Zeliha YASAN ATASEVEN

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
zeliha.yasanataseven@tarimorman.gov.tr

Çalışma kapsamında sunulan görüşler tamamıyla yazarlara aittir ve Tarım ve Orman Bakanlığı'nın ya da çalışanlarının görüşlerini temsil etmez.

Çalışmada yer alan veri ve istatistikler yayınlıyıcı kurumların kaynaklarından alınmış ve araştırma amaçlı olarak kullanılmıştır. Veriler çalışmanın hazırlandığı dönemde yayınlanmış olan en güncel verilerdir ve dönemsel olarak yayınlıyıcı kurumun güncellemelerinden dolayı farklılık gösterebilir.

TEPGE YAYIN NO: 413
ISBN: 978-625-96249-2-1

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

Haziran/2025

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

Bu rapor Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen “ 2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması ” na aittir.
(<http://www.tarimormaninsan.com/img/9-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/ikincilik-odulu-irfan-cimen.jp>)

ÖNSÖZ

Enstitümüz araştırmacıları tarafından hazırlanan “Durum ve Tahmin” raporları; bir yandan temel bilgi ve veri tabanı oluşturulmasını sağlarken, diğer yandan da sektördeki gelişmeleri yakından izleyerek sektör paydaşlarını bu gelişmelerden zamanında ve doğru bir şekilde haberdar ederek bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Gıda üretimi son yıllarda değeri daha da artan stratejik bir öneme sahiptir. Kaliteli, sağlıklı ve yeter miktarda gıda tüketimi bireyler ve ülkeler açısından önemlidir. Özellikle hayvansal ürünler içerisinde süt ve süt ürünlerinin tüketimi sağlıklı ve dengeli beslenme için vazgeçilmezdir. Gıda üretiminin sağlıklı ve sürdürülebilir bir biçimde yapılabilmesi için dünya ve Türkiye’deki gelişmelerin izlenmesi gerekmektedir. Süt ve süt ürünlerinde de bu ihtiyaca cevap verebilmek amacıyla Durum ve Tahmin Raporu hazırlanmaktadır.

Raporda süt ve süt ürünleri sektörüne ait dünya ve Türkiye’de; bir önceki yıla ait üretim, kullanım, ihracat, ithalat, yılsonu stokları ve fiyatlarında ortaya çıkan gerçekleştirmeler “Durum”; içinde bulunulan yıla ait gerçekleşen fakat tam netleşmeyen gelişmeler ise “Tahmin” adı altında sistematik olarak incelenmektedir.

Raporu hazırlayan Sayın Dr. Zeliha YASAN ATASEVEN’e emeklerinden dolayı teşekkür eder, raporun sektör paydaşlarına faydalı olmasını dilerim.

Dr. Uğur İLKDOĞAN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	1
1. DÜNYADA DURUM 2023.....	3
1.1. Dünya Sığır Varlığı.....	3
1.2. Süt.....	4
1.2.1. Dünya süt fiyatları.....	5
1.2.2. Kişi başı süt tüketimi.....	6
1.3. Peynir.....	7
1.3.1 Kişi başı peynir tüketimi	9
1.4. Süt Tozu.....	9
1.4.1. Dünya süt tozu fiyatı.....	12
1.4.2. Kişi başı süt tozu tüketimi.....	12
1.5. Tereyağı.....	13
1.5.1. Dünya tereyağı fiyatı.....	14
1.5.2. Kişi başı tereyağı tüketimi.....	14
2. DÜNYADA TAHMİN 2024.....	15
3. TÜRKİYE’DE DURUM 2023.....	19
3.1. Süt.....	19
3.1.1. Sağılan hayvan sayısı.....	20
3.2. İçme Sütü.....	21
3.3. Peynir.....	22
3.4. Süt Tozu.....	23
3.5. Yoğurt ve Ayrar.....	24
3.6. Tereyağı.....	25
4. TÜRKİYE’DE TAHMİN 2024.....	27
Ek Tablolar.....	28
KAYNAKLAR.....	34

TABLolar

Tablo 1. Dünya sığır varlığı	3
Tablo 2. Dünya toplam süt arz kullanım ve ticareti	5
Tablo 3. Bazı ülkelerde kişi başı süt tüketimi	7
Tablo 4. Dünya toplam peynir arz, kullanım ve ticareti	8
Tablo 5. Bazı ülkelerde kişi başına peynir tüketimi	9
Tablo 6. Dünya yağlı süt tozu arz, kullanım ve ticareti	10
Tablo 7. Dünya yağsız süt tozu arz, kullanım ve ticareti	11
Tablo 8. Bazı ülkelerde kişi başına yağlı süt tozu tüketimi	12
Tablo 9. Bazı ülkelerde kişi başına yağsız süt tozu tüketimi	13
Tablo 10. Dünya tereyağı arz, kullanım ve ticareti	13
Tablo 11. Bazı ülkelerde kişi başına tereyağı tüketimi	15
Tablo 12. Türkiye süt üretimi ve sağılan hayvan sayısı.....	19
Tablo 13. Süt girdi pariteleri.....	21
Tablo 14. Türkiye içme sütü arz ve kullanımı	22
Tablo 15. Türkiye peynir arz ve kullanımı	23
Tablo 16. Türkiye yağsız süt tozu arz ve kullanımı	24
Tablo 17. Türkiye yoğurt ve ayran arz ve kullanımı	25
Tablo 18. Türkiye tereyağı arz ve kullanımı	26
Ek tablo 1. Ülkelere göre süt üretimi.....	29
Ek tablo 2. Dünya içme sütü üretimi.....	30
Ek tablo 3. Dünya peynir üretimi.....	31
Ek tablo 4. Dünya yağsız süt tozu üretimi.....	32
Ek tablo 5. Dünya yağlı süt tozu üretimi.....	32
Ek tablo 6. Dünya tereyağı üretimi.....	33
Ek tablo 7. Dünya tereyağı ihracatı.....	33
Ek tablo 8. Dünya peynir ihracatı.....	34
Ek tablo 9. Dünya yağsız süt tozu ihracatı.....	34
Ek tablo 10. Dünya yağlı süt tozu ihracatı.....	35
Ek tablo 11. Dünya tereyağı ithalatı.....	35
Ek tablo 12. Dünya peynir ithalatı.....	36
Ek tablo 13. Dünya yağlı süt tozu ithalatı.....	36
Ek tablo 14. Dünya yağsız süt tozu ithalatı.....	37
Ek tablo 15. Türkiye cins ve ırklara göre sağılan hayvan sayısı.....	38
Ek tablo 16. Türkiye cins ve ırklara göre süt üretimi.....	38
Ek tablo 17. Türkiye tereyağı ihracatı.....	39
Ek tablo 18. Türkiye süt, krema ihracatı.....	40
Ek tablo 19. Türkiye süt tozu ihracatı.....	41
Ek tablo 20. Türkiye peynir ihracatı.....	42
Ek tablo 21. Türkiye yoğurt ve ayran ihracatı.....	43

GRAFİKLER

Grafik 1. Dünya toplam süt arzı.....	5
Grafik 2. Dünya toplam süt kullanımı.....	5
Grafik 3. AB ve ABD süt üretici fiyatları.....	6
Grafik 4. Dünya toplam peynir arzı.....	8
Grafik 5. Dünya toplam peynir kullanımı.....	8
Grafik 6. Dünya toplam yağlı süt tozu arzı.....	10
Grafik 7. Dünya toplam yağlı süt tozu kullanımı.....	10
Grafik 8. Dünya toplam yağsız süt tozu arzı.....	11
Grafik 9. Dünya toplam yağsız süt tozu kullanımı.....	11
Grafik 10. Dünya süt tozu fiyatları.....	12
Grafik 11. Dünya toplam tereyağı arzı.....	14
Grafik 12. Dünya toplam tereyağı kullanımı.....	14
Grafik 13. Dünya tereyağı fiyatları.....	14
Grafik 14. Türkiye sağılan hayvan sayısı, verim ve üretim miktarı.....	20
Grafik 15. Türkiye toplam içme sütü arzı.....	22
Grafik 16. Türkiye toplam içme sütü kullanımı.....	22
Grafik 17. Türkiye toplam peynir arzı.....	23
Grafik 18. Türkiye toplam peynir kullanımı.....	23
Grafik 19. Türkiye toplam yağsız süt tozu arzı.....	24
Grafik 20. Türkiye toplam yağsız süt tozu kullanımı.....	24
Grafik 21. Türkiye toplam yoğurt ve ayran arzı.....	25
Grafik 22. Türkiye toplam yoğurt ve ayran kullanımı.....	25
Grafik 23. Türkiye toplam tereyağı arzı.....	26
Grafik 24. Türkiye toplam tereyağı kullanımı.....	26

ÖZET

Dünyada Durum 2023

2023 yılı itibarıyla dünya sığır varlığı %0,2 artışla 1,2 milyar başa ulaşmıştır. Sığırların %44'ü Asya'da yer alırken, en fazla sığıra sahip ülkeler sırasıyla Hindistan (377,6 milyon baş, %30,6), Brezilya (242,4 milyon baş, %19,6) ve Çin'dir (156,4 milyon baş,

%12,7). Sığır ihracatı %16,6 artarak 5 milyon başa yükselmiş, ithalat ise %1,0 artışla 2,8 milyon baş olmuştur. ABD, 1,98 milyon baş (%73) ile en büyük sığır ithalatçısı konumundadır.

Süt

2023 yılında dünya süt üretimi, başta Asya ve Kuzey Amerika olmak üzere tüm bölgelerdeki artışlarla birlikte %1,5 artarak 913 milyon tona ulaşmıştır. En büyük üreticiler Hindistan (199 milyon ton), AB (153 milyon ton) ve ABD (104 milyon ton) olmuştur. Süt üretimindeki artışın başlıca nedeni, Hindistan,

Çin ve Pakistan gibi ülkelerde inek sayısındaki ve verimlilikteki artıştır. Kanada, Brezilya ve Arjantin'de de üretim artarken; Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya'da sıcak hava dalgaları ve yüksek üretim maliyetleri nedeniyle düşüş yaşanmıştır.

Peynir

2023 yılında dünya peynir üretimi, yalnızca inek sütünden elde edilen ve ev tüketimi dışındaki peynirleri kapsayan IDF verilerine göre %1,2 artarak 25,7 milyon tona ulaşmıştır.

Küresel peynir ihracatı %3,1 artışla 3,6 milyon tonla tüm zamanların en yüksek seviyesine ulaşırken, dünya peynir ithalatı %1,5 artarak 3,7 milyon ton gerçekleşmiştir.

Süt tozu

2023 yılında dünya yağlı süt tozu (WMP) üretimi %2 azalarak 5,1 milyon ton olmuş, küresel WMP ihracatı %1 artarak 2,6 milyon

tona ulaşmış, bu artışta Yeni Zelanda ve ABD'nin ihracat artışları etkili olmuştur.

Tereyağı

2023 yılında küresel tereyağı üretimi %1,3 artarak 12,9 milyon tona ulaşmış, bu artışın başlıca nedeni Hindistan'daki %1,9'luk üretim artışı olmuştur. Aynı dönemde tereyağı

ithalatı %4,9 artışla 1,1 milyon tona ulaşmış, ihracatı da %2,2 artmış olmasına rağmen AB-28, ABD, Avustralya ve Arjantin'de düşüş görülmüştür.

Türkiye’de Durum 2023

2023 yılında Türkiye’de çiğ süt üretimi 21,5 milyon ton ile bir önceki yıla göre %0,4 azalmıştır. Üretimin %92,9’u inek sütünden, %6,9’u koyun-keçi sütünden ve %0,2’si manda sütünden oluşmaktadır. Üretim azalmasının temel sebepleri arasında yüksek yem maliyetleri ve düşük yem-süt paritesi, hayvan varlığındaki azalma (özellikle manda sütünde %31,5 düşüş), kayıt dışı üretim

oranının yüksekliği (%55), küçük ölçekli ve düşük teknoloji aile işletmelerinin yaygınlığı, yem üretimindeki zorluklar ve gençlerin tarıma ilgisinin azalması yer almaktadır. Ayrıca 2019’da toplam sağılan hayvan sayısı 31,9 milyon baş iken, 2021 ve 2022 yıllarında sırasıyla 28,1 ve 25,8 milyon baş olarak tahmin edilmiştir; bu azalma süt üretimindeki düşüşü desteklemektedir.

İçme sütü

2023 yılında Türkiye’de çiğ süt üretimi 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiş, bunun %52,6’sı süt işleme tesislerine, %21,3’ü ise doğrudan tüketiciye satılmıştır. Toplanan inek sütü miktarı %3 artarak 10,2 milyon ton

olurken, sanayide işlenmiş içme sütü üretimi %1,9 azalarak 1,5 milyon ton olmuştur. 2023’te süt ihracatı %6,2 artarak 20,6 bin tona çıkmış ve en çok Irak, Gürcistan ve KKTC’ye yapılmıştır.

Peynir

2023 yılında Türkiye’nin toplam peynir üretimi %10,4 artarak yaklaşık 799 bin tona, toplam arz ise %9,8 artışla 803 bin tona ulaşmıştır. Türkiye’nin peynir ihracatı ise

küresel ekonomik yavaşlama ve yüksek enflasyon nedeniyle %53 azalarak 22,8 bin ton olmuştur.

Süt tozu

2023 yılında Türkiye’de süt tozu üretimi %11,9 azalarak 112 bin tona gerilemiştir; bunun içinde yağsız süt tozu üretimi 68 bin

ton, yağlı süt tozu ise 44 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Yağsız süt tozu ihracatı ise %95 oranında düşerek 2,5 bin tona inmiştir.

Yoğurt ve Ayran

2023 yılında Türkiye’de probiyotik yoğurt ve ayran üretimi bir önceki yıla göre %5,9 artarak 2,1 milyon tona ulaşmıştır. Ancak

ihracat miktarı %44,2 azalarak 4,8 bin tona düşmüştür.

Tereyağı

2023 yılında Türkiye’de tereyağı üretimi %9 azalarak 87 bin tona gerilemiştir. Aynı yıl tereyağı ihracatına kısıtlamalar getirilmiş bu düzenlemeler nedeniyle tereyağı ihracatı %70

oranında düşerek 921 ton olmuştur. Öte yandan, tereyağı ithalatı üç kat artarak 3.426 tona ulaşmıştır.

1. DÜNYADA DURUM: 2023

2023 yılında dünya süt ve süt ürünleri sektöründe önemli gelişmeler yaşanmıştır. Dünya sığır varlığı %0,2 artarak 1,2 milyar başa ulaşırken, süt üretimi %1,5 artışla 913 milyon tona yükselmiştir. En büyük süt üreticileri Hindistan (199 milyon ton), AB (153 milyon ton) ve ABD (104 milyon ton) olmuştur. Peynir üretimi %1,2 artarak 25,7 milyon tona çıkarken, küresel peynir ihracatı %3,1 artışla 3,6 milyon ton olmuştur. Yağlı süt tozu üretimi ise %2 azalarak 5,1 milyon

tona gerilemiş, ancak ihracat %1 artarak 2,6 milyon tona ulaşmıştır. Tereyağı üretimi %1,3 artarak 12,9 milyon ton olmuş, ithalat %4,9 artarken, ihracatta bazı büyük ülkelerde düşüş yaşanmıştır. Hindistan'daki %1,9'luk tereyağı üretim artışı bu sektördeki büyümeyi desteklemiştir. Bu veriler, küresel süt ürünleri üretimi ve ticaretinde genel bir büyüme trendi olduğunu ancak bölgesel ve ürün bazında farklılıklar bulunduğunu göstermektedir.

1.1. Dünya Sığır Varlığı

Hayvancılık günümüzde gerek insan sağlığı gerekse ülke ekonomisi açısından önemli sektörlerden biridir. Bu nedenle özellikle büyükbaş hayvancılık, stratejik bir sektör olarak ele alınmalıdır. Dünyada 300'den fazla sığır ırkı bulunmaktadır. Bu ırkların çoğunun verimleri oldukça yüksektir. Sığırlar, yetiştirildikleri bölgelere, sağlanan çevreye ve taşıdığı genotip yapısına göre verim olarak farklı özellikler gösterirler. Dünya hayvan varlığı sayısı yıllar içerisinde dalgalanma göstermesine rağmen genel eğilim hayvan sayısının artışı yönündedir. Dünyada sığır varlığı 2023 yılında bir önceki yıla göre %0,2 oranında artarak 1,2 milyar baş olmuştur

(Tablo 1). En fazla sığır (%44,0) Asya kıtasında bulunmaktadır. Dünya sığır ihracatı 2023 yılında %16,6 oranında artış göstererek 5,0 milyon baş olarak gerçekleşmiştir. Dünya sığır tedarikçileri arasında ilk sırada 377,6 milyon baş ile pazarın %30,6'sına sahip olan Hindistan yer almaktadır. Hindistan'ı 242,4 milyon baş (%19,6) ile Brezilya ve 156,4 milyon baş ile (%12,7) Çin takip etmektedir. Dünya sığır ithalatı ise bir önceki yıla göre %1,0 oranında artarak 2,8 milyon baş olmuştur. Dünya sığır ithalatının 1,98 milyon baş ile %73'ünü tek başına ABD gerçekleştirmektedir.

Tablo 1. Dünya sığır varlığı (Bin Baş)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
Başlangıç Stokları	929.556	937.488	940.077	943.741	940.788
-Süt İneği Baş. Stok.	239.328	239.551	239.288	239.623	239.304
-Besi Hayvanı Baş. Stok.	202.792	202.295	204.766	206.953	206.056
Hayvan Sayısı Varlığı	290.465	286.382	290.400	289.237	288.692
İthalat	3.164	2.946	2.694	2.721	2.808
Toplam Arz	1.223.185	1.226.816	1.233.171	1.235.699	1.232.288
İhracat	5.413	4.542	4.315	5.033	4.998
Bitiş Stokları	937.488	940.077	943.741	940.788	935.807
Toplam Kesim Hayvanı	233.357	235.794	240.248	244.643	248.190
Kayıplar	46.927	46.403	44.867	45.235	43.293
Toplam Kullanım	1.223.185	1.226.816	1.233.171	1.235.699	1.232.288

Kaynak: USDA (Erişim: 01.11.2024) a/Tahmin

1.2. Süt

OECD verilerine göre Asya ve Kuzey Amerika başta olmak üzere tüm bölgelerde gerçekleşen üretim artışlarıyla birlikte, dünya süt üretimi 2023'de 2022 yılına göre %1,5 artarak 913 milyon tona (Tablo 2) ulaşmıştır. Üretimde en büyük paya sahip ülkeler Hindistan (199 milyon ton), AB (153 milyon ton) ve ABD (104 milyon ton) olmuştur (Ek Tablo 1).

FAO'nun 2022 yılı Food Outlook Raporu'na göre dünya süt üretimindeki artışın başlıca nedeni, Asya'da, özellikle Hindistan ve Çin'de inek sürülerindeki ve verimdeki artış olduğu söylenebilir. Asya'da süt üretimi, özellikle Hindistan, Çin, Pakistan, Özbekistan ve Kazakistan olmak üzere bazı önde gelen üreticilerdeki üretim artışlarıyla desteklenerek 2022'ye göre %2,9 artarak 418 milyon tona ulaşmıştır. Hindistan'da süt üretimi, artan inek sayıları ve süt kooperatiflerinin daha verimli süt toplamaları nedeniyle 2022'ye göre %3,0 artarak 199 milyon tona ulaşmıştır. Yeni Zelanda'dan canlı sığır ihracatı yasağına ve sürü genişlemesindeki yavaşlamaya rağmen, Çin'in süt üretimi, özellikle üretkenliği iyileştirilmiş büyük ölçekli çiftliklerde yüksek verimli inek sürülerindeki artışı yansıtarak %1,1 artışla 44 milyon ton gerçekleşmiştir. Pakistan'da, önde gelen üretim bölgelerinde muson mevsiminde ortalamanın üzerinde yağışlara ve özellikle enerji olmak üzere yüksek girdi maliyetlerine rağmen süt üretimi %3,6 artarak 66,5 milyon tona ulaşmıştır. Japonya'da rekor yüksek sıcaklıklar süt üretimini etkilemiş ve %4 oranında düşüşle 7,4 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. AB-28'de süt üretimi, süt sığırları sürüsü sayılarının azalması ve yüksek girdi maliyetlerine rağmen elverişli hava koşulları ve iyileştirilmiş yem bulunabilirliği sebebiyle 2022'ye paralel olarak 2023'te de 153 milyon

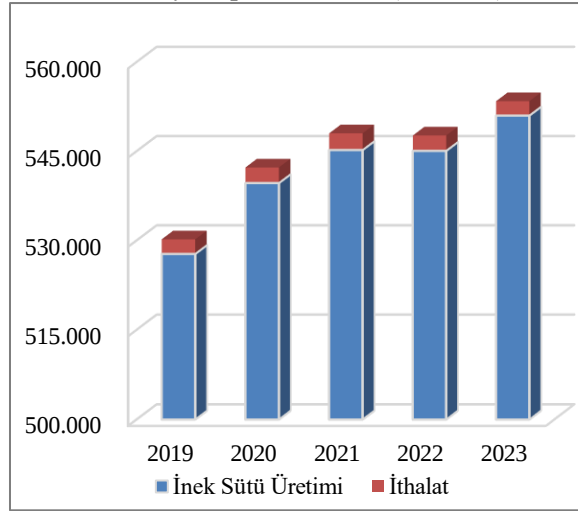
ton olarak gerçekleşmiştir. Rusya Federasyonu'nda, iyileştirilmiş verim ve sığır sürüsü sayılarını teşvik eden hükümet destek politikaları nedeniyle süt üretimi bir önceki yıla göre dengede tutulmuş ve 2023 yılında da 33 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Ukrayna'daki süt üretiminde, süt tedarik zincirindeki savaşla ilgili kesintiler ve düşük iç talep nedeniyle azalma yaşanmış ve süt üretimi 7,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. ABD'de özellikle yılın ikinci yarısında çiftçileri inek sayılarını azaltmaya yöneltten düşük süt fiyatları ve yüksek yem maliyetlerine rağmen, süt verimindeki artışlar sebebiyle yaklaşık %1'lik artış yaşanmış ve 104 milyon ton süt üretimi gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, daha yüksek süt verimleri ve maliyetlerin düşürülmesiyle Kanada'da çiftçiler daha fazla süt üretmeye teşvik edilmiş ve üretim bir önceki yıla göre %1,9 artarak 11,2 milyon tona çıkmıştır. Brezilya'da, yüksek mısır üretimi ve iyileşen hava koşulları nedeniyle düşen yem maliyetleri, üretici marjlarını artırmış ve süt üretimini yaklaşık %0,8 oranında artırarak 37,4 milyon tona ulaştırmıştır. Arjantin'de, para biriminin değer kaybetmesi karşısında hükümetin mali yardım programlarıyla enflasyonist baskıyı hafifletme çabaları işe yaramış ve çiftçi üzerindeki baskı azalarak bir önceki yıla göre süt üretimi 11,1 milyon ton gerçekleşmiştir. Yeni Zelanda'da da yılın başlarında mera büyümesine yardımcı olan elverişli hava koşullarına rağmen yüksek girdi maliyetleri sebebiyle süt üretimi 2022 yılına göre 2023'de %2,1 düşüşle 21,2 milyon ton olmuştur. Aynı şekilde Avustralya'da son iki yıldır süt üretimindeki devam eden düşüş 2023'te de devam etmiş ve üretim %2,1 düşerek 8,3 milyon tona gerilemiştir.

Tablo 2. Dünya toplam süt arz, kullanım ve ticareti (Bin Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Toplam Süt	877.786	890.434	897.015	910.964	925.166
İnek Sütü Üretimi	539.650	545.204	545.067	550.997	552.023
İthalat	2.607	2.793	2.566	2.406	2.394
Toplam Arz	880.393	893.227	899.581	913.370	927.560
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	877.096	889.723	896.364	910.458	924.695
İhracat	3.297	3.504	3.217	2.912	2.865
Toplam Kullanım	880.393	893.227	899.581	913.370	927.560

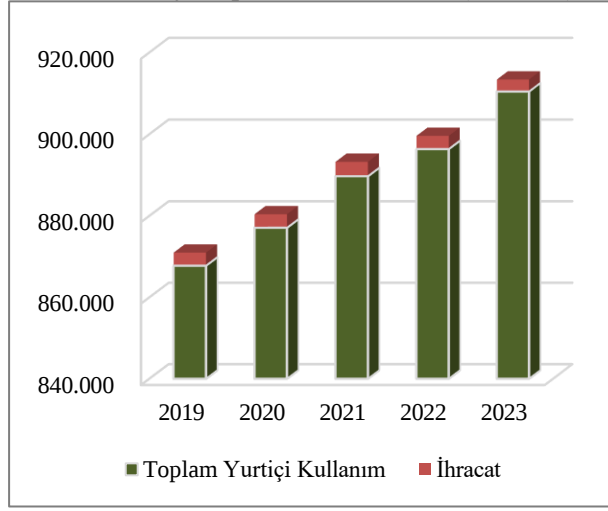
Kaynak: OECD (Erişim: 01.11.2024) a/Tahmin

Grafik 1. Dünya toplam süt arzı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 2

Grafik 2. Dünya toplam süt kullanımı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 2

1.2.1. Dünya süt fiyatları

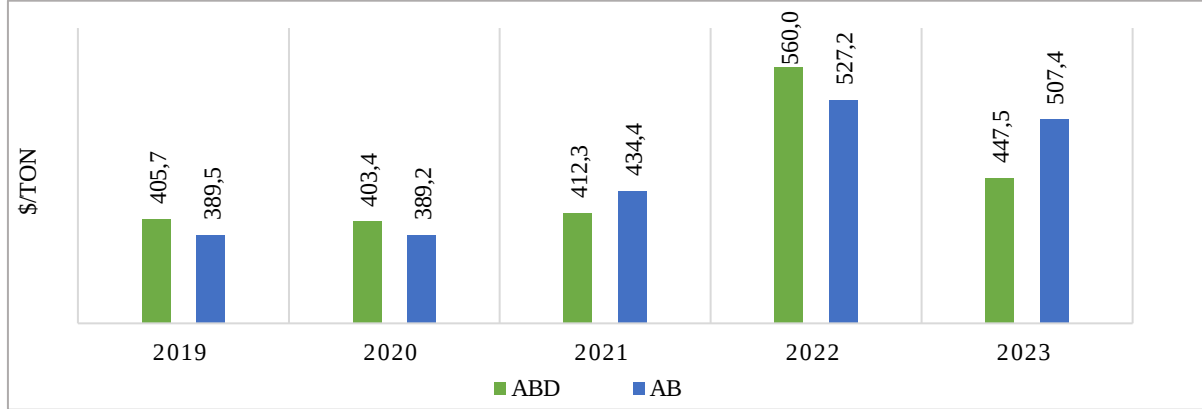
FAO Süt Fiyat Endeksi değeri 2023'te tüm süt ürünleri için 2022'deki yüksek seviyelerinden %21 oranında düşüş göstermiştir. Uluslararası süt fiyatları girdi maliyetlerindeki azalış sebebiyle 2022 ortası ile 2023 sonu arasında düşüş yaşamaya başlamıştır. AB'de çiğ süt üretici ortalama fiyatları bir önceki yıla oranla %3,8 azalış ile 507,4 \$/ton, ABD'de çiğ süt ortalama fiyatları 2023 yılında bir önceki yıla göre %20,1 oranında azalarak 447,5 \$/ton olarak gerçekleşmiştir. Özellikle Doğu Asya ve Orta Doğu'daki önde gelen ithalatçı ülkelerde, tüketici talebi daha düşük satın alma gücü nedeniyle zayıflama göstermiştir. Avrupa Birliği'ndeki süt fabrikalarına yapılan süt teslimatları miktarı artmış ve süt fiyatı azalma eğilimine girmiştir. Uluslararası süt

fiyatlarındaki değişiklikler, dış ticaretin belirli birkaç ihracatçı ve ithalatçının egemenliğinde olmasından ve kısıtlayıcı bir ticaret politikası ortamından kaynaklanmaktadır. FAO Süt Fiyat Endeksi ile ölçülen uluslararası süt ürünü fiyatları, 2023'te 2022'deki yıllık ortalama 25,8 puan (%17,3) düşerek ortalama 123,7 olmuştur. Endeks, 2023 Ocak'tan Eylül'e kadar zayıflamaya devam etmiş ve ardından artma eğilimi göstermiştir. FAO Süt Fiyat Endeksi Ocak ayından Ekim ayının sonuna kadar %17,2 artarak 2023'teki ilgili seviyesinin %17,2 üzerinde kalmıştır. Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Okyanusya gibi önde gelen ihracatçı ülkelerdeki sıkı ihracat olanakları nedeniyle 2023 Ekim ayından yıl sonuna doğru fiyat artışı

yaşanmaya başlanmıştır. Bu ülkelerde süt teslimatları mevsimsel seviyelerinin altında seyretmiştir. Birkaç Batı Avrupa ülkesinde süt ürünlerine yönelik güçlü iç talep, mevsimsel olarak düşen süt arzı ve Okyanusya'daki hava koşullarına bağlı arz zorluklarıyla birleşince süt fiyatı üzerinde artırıcı bir baskı

oluşturmuştur. Önde gelen süt ihracatçısı ülkelerin ABD dolarına karşı döviz hareketleri de süt fiyatlarını etkilemiştir. Aynı zamanda, özellikle Asya ülkelerinden gelen yabancı talep daha da artarak dünya süt fiyatlarının yıl sonuna doğru artmasına sebep olmuştur.

Grafik 3. ABD ve AB süt üretici fiyatları

Kaynak: CLAL, USDA (Erişim: 22.10.2024)

1.2.2. Kişi başı süt tüketimi

Dünyada en çok tüketilen süt ürünü çiğ süttür. Geleneksel olarak, şehir merkezlerinde çiğ süte, kırsal alanlarda ise fermente süte talep vardır. Süt üretiminin çoğu, pastörize ve fermente ürünler de dâhil olmak üzere taze süt ürünleri şeklinde tüketilmektedir. Gelirlerdeki ve bölgesel tercihlerdeki farklılıklar kişi başına düşen süt tüketiminin ülkeler arasında büyük ölçüde farklılık göstermesine sebep olmaktadır. Süt, toplandıktan kısa bir süre sonra işlenmesi gereken son derece bozulabilir bir ürün olmasına rağmen, süütün çoğu fermente edilmiş ve pastörize edilmiş olanlar da dâhil olmak üzere taze süt ürünleri şeklinde tüketilir. Avrupa ve Kuzey Amerika'da, kişi başına taze süt ürünlerine olan genel talep sabit veya düşme eğilimindedir. Ancak talebin bileşimi olarak son yıllarda tam yağlı içme sütü ve krema gibi süt yağlarına doğru yön değiştirmektedir. Bitki bazlı süt ikameleri giderek daha fazla artmakta ve işlenmiş süt ürünlerinden daha

çok taze süt ürünleriyle rekabet etmektedir. Üretilen süütün çoğu, işlenmemiş veya çok az işlenmiş (pastörize veya fermente edilmiş) taze süt ürünleri biçiminde tüketilmektedir. OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032 raporuna göre düşük ve orta gelirli ülkelerde taze süt ürünleri, kişi başına düşen ortalama süt ürünleri tüketiminin (kuru süt) üçte ikisinden fazlasını oluştururken, yüksek gelirli ülkelerdeki tüketiciler daha çok işlenmiş ürünler tüketme eğilimindedir. Kişi başına süt tüketiminin 2023 yılında bir önceki yıla göre genel olarak azaldığı görülmektedir (Tablo 3). En fazla tüketim 2023 yılında önceki yıllarda olduğu gibi Belarus'ta 113,2 lt/kişi gerçekleşmiştir. Rusya-Ukrayna savaşının 2023 yılında başlaması ile birlikte en fazla süt tüketim azalışı %5,2 ile Ukrayna'da yaşanmış ve 2023 yılı süt tüketimi kişi başına 104,8 lt olmuştur (Tablo3).

Tablo 3. Bazı ülkelerde kişi başı süt tüketimi (Lt/Kişi/Yıl)

	2019	2020	2021	2022	2023
Belarus	109,1	111,6	113,3	113,3	113,2
Ukrayna	112,4	114,4	113,9	110,5	104,8
Yeni Zelanda	104,9	103,7	103,3	103,2	102,3
Avustralya	100,0	98,5	96,1	93,6	92,3
İngiltere	96,2	95,2	93,1	93,0	91,5
Kanada	75,1	75,1	72,1	70,8	69,8

Kaynak: CLAL (Erişim: 03.10.2024)

1.3. Peynir

IDF dünya toplam peynir üretiminde işlem görmüş peynir üretim miktarını hesaplamaya dâhil etmezken, yalnızca toplam peynir üretiminin %90'ını temsil eden inek sütünden elde edilmiş peynirleri ele almış; manda, keçi ve koyun sütlerinden elde edilen peynirler ile ev yapımı olan ve çiftlikte hane içinde tüketilen peynir miktarını yine hesaplamalarına dâhil etmemiştir. Bu kapsamda dünya peynir üretimi bir önceki yıla göre %1,2 artarak 25,7 milyon tona ulaşmıştır. Dünyanın en büyük peynir üreticileri, çiğ süt üretiminin büyük bir kısmını peynir üretimine aktaran ve dünya toplam peynir üretiminin %41,5'ini temsil eden AB ile dünya toplam peynir üretiminin %25'ini temsil eden ABD'dir. AB'de peynir üretimi bir önceki yıla göre %0,5 oranında artarak 10,8 milyon ton ile dünya peynir üretiminde ilk sırada olmaya devam etmiştir. Aynı yıl ABD'de üretim bir önceki yıla göre %0,9 artarak 6,4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2022 yılında başlayan savaş ortamına rağmen Rusya bir önceki yıla göre peynir üretimini %3,1 artışla 578 bin ton olarak gerçekleştirmiştir. Rusya'nın aksine Ukrayna'da ise üretim %5,8 oranında azalmış ve 75 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Brezilya, 2023 yılında üretimini %1,9 artarak 759 bin ton ile üçüncü büyük peynir üreticisi konumunu korumuştur. Küresel süt üretiminin az bir kısmının, başta süt tozu ve peynir olmak üzere işlenmiş ürünler olarak

uluslararası ticareti yapılmaktadır. Ayrıca süt ürünleri ticareti sıklıkla bölgesel ticaret anlaşmalarında özel olarak ele alınmaktadır. Dünya peynir ticareti 2023 yılında son beş yılın en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Dünya peynir ihracatı 2023 yılında %3,1 artarak 3,6 milyon ton gerçekleşerek tüm zamanların en yüksek hacmine ulaşmıştır. Küresel peynir ihracatının %61,5'ini temsil eden AB-28, ABD ve Yeni Zelanda'dan oluşan üç büyük ihracatçı ülkenin 2022'ye göre 2023 yılında ihracat hacimlerini artırmasıyla küresel peynir ihracatı artmıştır. AB %39,5 pay ile dünyanın ana peynir ihracatçısı olmaya devam etmiş, AB'yi ABD (%12,8) ve Yeni Zelanda (%9,2) izlemiştir. 2023'de artan peynir talebinin çoğunu AB (1,4 milyon ton), ABD (463 bin ton) ve Yeni Zelanda (335 bin ton) karşılamıştır. Bunun yanı sıra en fazla peynir ihracatındaki azalış Mısır (%39,5), Şili (%13,2) ve Rusya (%12)'da yaşanmıştır (Ek Tablo 8). 2023 yılında 2022 yılına göre artan yerli üretim ve yavaşlayan tüketici talebi nedeniyle ithalatın büyüme hızı yavaşlamıştır. Ancak dünya peynir ithalatı Mısır, Ukrayna ve Yeni Zelanda'daki önemli ithalat taleplerinin etkisiyle bir önceki yıla göre %1,5 artarak 3,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Ek Tablo 12). AB-28'de peynir üretimindeki artış ve ana ticaret ortaklarından biri olan İngiltere'nin gerçekleştirdiği sınırlı ihracat, 2023 yılında AB-28'in peynir ithalatında %2,4 düşüşe yol açmış ve yıl sonunda 196 bin

ton olarak gerçekleşmiştir. 2022'deki düşüşün ardından, Çin'in peynir ithalatı, özellikle daha kentleşmiş bölgeler arasında değişen tüketici gıda alışkanlıklarının yansıması olarak, 2023'te %1,4 oranında toparlanarak 148 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, Avustralya'nın peynir ithalatı, çoğunlukla Yeni Zelanda ve ABD tarafından gerçekleştirilerek 2023'te %1 oranında artarak 99 bin ton olmuştur. Suudi Arabistan, beş yıl

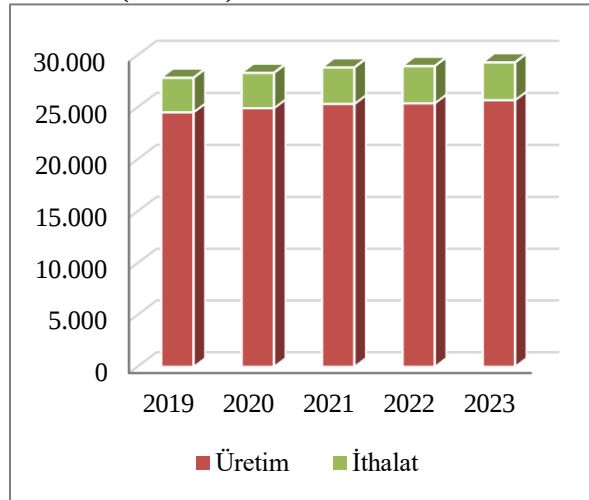
üst üste peynir ithalatında büyüme kaydederek ve büyüyen iç talep, genişleyen gıda hizmetleri sektörüyle desteklenerek 2023 yılında 225 bin tonluk en yüksek hacmine ulaşmıştır. 2022'nin sonunda yürürlüğe giren ve AB peynirindeki tarife kotalarını kaldıran ikili anlaşma nedeniyle Şili'ye yapılan sevkiyatlar önemli ölçüde artmış ve 2023 yılında yaptığı ithalat bir önceki yıla göre %15,5 artarak 63 bin ton olmuştur.

Tablo 4. Dünya Toplam Peynir Arz, Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ						
Üretim	24.541	24.934	25.342	25.405	25.702	26.048
İthalat	3.318	3.397	3.501	3.575	3.630	3.659
Toplam Arz	27.859	28.332	28.844	28.981	29.333	29.707
KULLANIM						
Yurtiçi Kullanım	24.541	24.934	25.342	25.405	25.702	26.048
İhracat	3.404	3.449	3.503	3.521	3.630	3.659
Toplam Kullanım	27.945	28.383	28.846	28.927	29.333	29.707

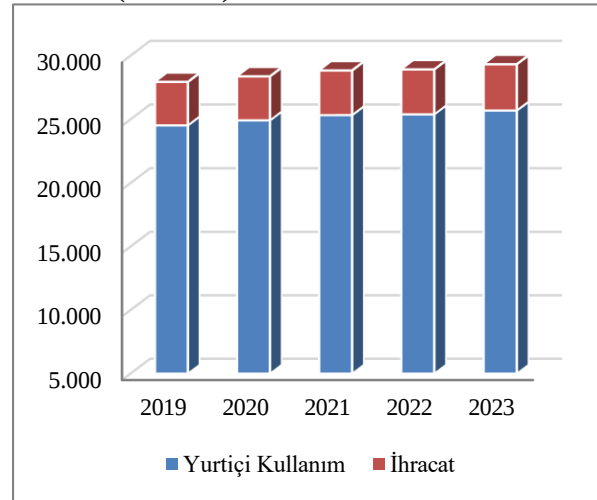
Kaynak: OECD (Erişim 10.09.2024) a/Tahmin

Grafik 4. Dünya Toplam Peynir Arzı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 4

Grafik 5. Dünya Toplam Peynir Kullanımı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 4

1.3.1. Kişi Başı Peynir Tüketimi

İşlenmiş süt ürünlerinin, özellikle de peynirin toplam süt kuru maddesi tüketimindeki payı, yerel tercihler, beslenme kısıtlamaları ve kentleşmeden kaynaklanan değişikliklerle birlikte gelirle yakından ilişkilidir. Peynir, süt ürünleri açısından tüketilen en önemli işlenmiş süt ürünü olup, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da artış göstermiştir. IDF 2022 raporuna göre; geleneksel olarak beslenmenin bir parçası olmayan bölgelerde de peynir tüketiminde artış gözlenmiştir. Güneydoğu Asya ülkelerinde kentleşme ve

gelir artışları, hamburger ve pizza gibi fast food yiyecekler de dahil olmak üzere dışarıda yemek yemenin artmasına neden olmuştur. Bu artış, ister bölgesel ister ülkeler arası olsun, kişi başına düşen gelirdeki farklılıklarla açıklanabilir de, geniş açıdan tüketici alışkanlıkları ve eğilimleri ile ilgilidir. Toplam peynir tüketiminde en büyük payı Avrupa ve Kuzey Amerika almaktadır. İçme sütünden sonra en çok tüketilen ikinci süt ürünü olan peynir tüketimi AB-28.

Tablo 5. Bazı Ülkelerde Kişi Başı Peynir Tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2019	2020	2021	2022	2023
AB-27	20,22	20,54	20,66	20,62	20,49
ABD	17,20	17,10	17,70	17,97	18,11
Kanada	14,36	14,65	14,73	14,54	14,65
Avustralya	11,71	11,88	12,73	12,61	13,81
İngiltere	11,83	11,68	11,13	11,11	11,43

Kaynak: CLAL (Erişim: 03.10.2024)

1.4. Süt Tozu

Yağsız süt tozu (SMP) ve yağlı süt tozu (WMP) büyük ölçüde ticaret amacıyla, gıda işleme sektöründe, özellikle şekerleme, bebek maması ve unlu mamullerde kullanılmak üzere üretilmektedir. Düşük ve alt orta gelirli ülkelerde süt üretiminin büyük kısmı taze süt ürünleri şeklinde tüketilmektedir. Özellikle çabuk bozulabilir olması ve yüksek su içeriği (%85'ten fazla) nedeniyle dünya süt üretiminin yalnızca %7'si, uluslararası ticarete konu olmaktadır. Genellikle sütün daha uzun bir süre veya uzun mesafeler boyunca depolanabilmesi nedeniyle WMP ve SMP toplam üretiminin %50'den fazlasının ticareti yapılmaktadır. Wold Market Trade 2023 raporuna Raporuna göre peynir altı suyu, protein konsantreleri ve SMP'nin daha yüksek getirisi, işleyicilerin süt üretimini WMP'den uzaklaştırmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, WMP üretimi hala, süt eşdeğeri

bazında fabrika kullanımı için işlenen tüm sütün yarısından fazlasını oluşturmakta ve değer bazında en çok ihraç edilen süt ürünü olmaya devam etmektedir. Dünya yağlı süt tozu (WMP) üretim miktarı 2023 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %2,0 oranında azalarak 5,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir WMP üretiminin %64,0'ü Yeni Zelanda, Çin ve Brezilya tarafından gerçekleştirilmiştir. 2023 yılında bir önceki yıla göre Yeni Zelanda'da %1,2'lik artışla 1,5 milyon ton, Çin'de %7,7'lik artışla yaklaşık 1,1 milyon ton, Brezilya %2,7'lik artışla 59 bin ton WMP üretimi gerçekleşmiştir (Ek Tablo 5). Dünya WMP ihracatı 2023 yılında 2022'e göre %1,0 artışla 2,6 milyon ton olmuştur. FAO 2023 Dairy Market Review Raporuna göre Avrupa Birliği'ndeki süt tedarikinin kısıtlı olması, hâlihazırda sınırlı olan süt mevcudiyetinin, başta peynir ve tereyağı olmak üzere yurt

içinde yüksek talep gören diğer süt ürünlerinin üretimine kaydırılmasına, enerji maliyetlerinin yükselmesine ve dolayısıyla işleme marjlarının azalmasına yol açmıştır. Asya'daki zayıf talep nedeniyle, küresel WMP ihracatı üst üste ikinci yıl düşüş yaşamış ardından 2023 yılında hafif bir toparlanmayla bir önceki yıla göre %1,0 artış göstererek 2,6 milyon ton olmuştur. Küresel WMP ihracatında Arjantin ve Avustralya'da düşüşler yaşanırken, Yeni Zelanda ve ABD ihracat miktarları artmış ve 2023 yılı ihracat miktarı bir önceki yıla göre dengelenmiştir. Brezilya'dan gelen talebe rağmen yapılan sık ithalatlar neticesinde, 2023'te Arjantin'in ihracatı %13,8 oranında düşerek 125 bin tona gerilemiştir. Yeni Zelanda'nın ihracat miktarı

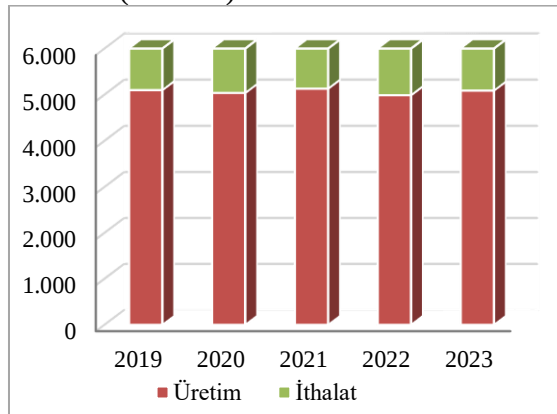
Cezayir, Birleşik Arap Emirlikleri ve Sri Lanka'ya yapılan daha yüksek teslimatlar nedeniyle önceki yıldaki düşüşün ardından kısmi bir toparlanma kaydederek %3,2 oranında artarak 1,5 milyon ton olmuştur. Avrupa Birliği'nden yapılan WMP ihracatı rekabetten yararlanarak toparlanmaya başlamış ve 2023 yılında 254 bin ton olmuştur. COVID-19 nedeniyle geçmiş yıllarda yaşanan ithalattaki kesintiler ve küresel talebin eş zamanlı azalması nedeniyle Çin'in WMP ithalatında düşüş yaşanarak 2023 yılı ithalat miktarı 682 bin tona gerilemiştir. Küresel WMP ithalatı 2022 yılında keskin bir düşüş yaşamış olmasına rağmen 2023 yılında toparlanma eğilimi göstermiş 2,6 milyon ton ithalat gerçekleşmiştir.

Tablo 6. Dünya yağlı süt tozu (WMP) arz kullanım ve ticareti (Bin Ton)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ						
Üretim	5.102	5.040	5.134	4.992	5.091	5.191
İthalat	2.817	2.846	2.824	2.586	2.605	2.630
Toplam Arz	7.919	7.886	7.957	7.577	7.696	7.821
KULLANIM						
Yurtiçi Kullanım	5.222	5.137	5.147	4.966	5.089	5.190
İhracat	2.713	2.769	2.830	2.579	2.605	2.630
Toplam Kullanım	7.935	7.907	7.977	7.545	7.695	7.819

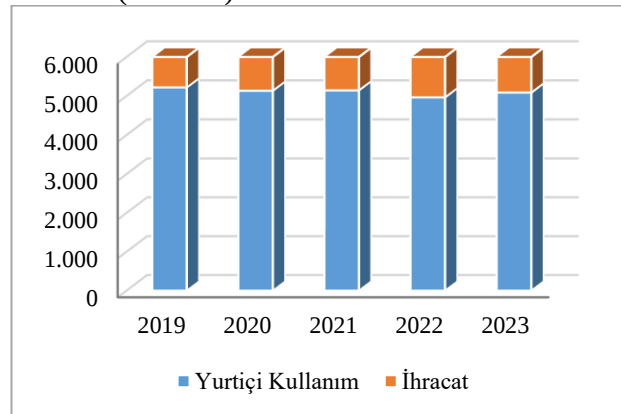
Kaynak: OECD (Erişim: 10.09.2024) a/Tahmin

Grafik 6. Dünya toplam yağlı süt tozu arzı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 6

Grafik 7. Dünya toplam yağlı süt tozu kullanımı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 6

Dünya yağsız süt tozu (SMP) üretim miktarı 2023 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %3,5 oranında artarak 4,6 milyon ton olmuştur (Tablo 7). SMP üretiminin %31'i AB, %27,2'si ABD ve %8,0'i Yeni Zelanda tarafından yapılmaktadır. SMP ithalatı, gıda işlemede kullanılmak üzere ticareti yapılan en kolay süt ürünü olması nedeniyle küresel olarak yaygın bir üründür. Küresel SMP ithalatı 2023 yılında toparlanarak %5,8 artmış ve 2,7 milyon tona ulaşmıştır (Ek Tablo 14). Bu artış esas olarak ancak Filipinler, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya'daki yüksek ithalat talebiyle gerçekleşmiş denilebilir. 2023 yılında özellikle gıda işleme endüstrisinden gelen artan iç talep, daha düşük uluslararası fiyatlar ve olumlu yerel para birimi hareketleri neticesinde Meksika ithalatı 357 bin ton olmuştur. Benzer şekilde, işlenmiş süt ürünleri ve içeceklerinin artan tüketimi nedeniyle Çin'in SMP ithalatı geçen yılki

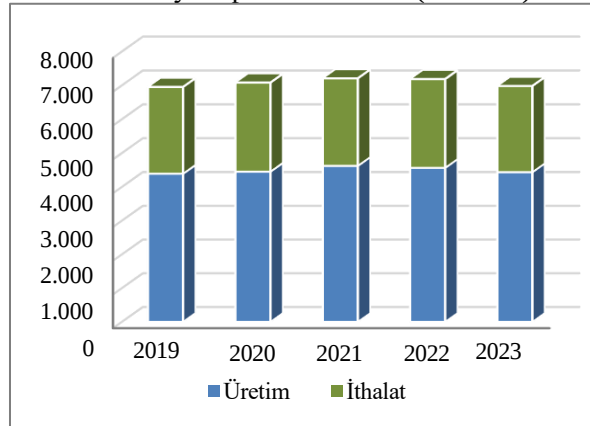
düşüşten toparlanarak yaklaşık 331 bin tona ulaşmıştır. Küresel SMP ihracatı 2023 yılında toparlanarak %5,3 artmış ve 2,7 milyon tona ulaşmıştır (Ek Tablo 13). İhracatla ilgili olarak, 2023'te SMP ihracatı Avustralya ve Arjantin'deki düşüşlerle kısmen telafi edilmiş, AB-28, ABD ve Kanada'da artış sağlanmıştır. 2022 yılındaki düşüşün ardından 2023 yılında AB-28 SMP ihracatı, esas olarak rekabetçi fiyatları yansıtan Kuzey Afrika, Asya ve Yakın Doğu'daki önde gelen ithalatçıların güçlü talebi ve kısmen de ABD dolarına karşı zayıflayan Euro nedeniyle %9,0 artarak 730 bin ton olmuştur. Avustralya'dan yapılan SMP ihracatı üst üste ikinci yılda da artmamış, 2023'te de bir önceki yıl ile paralel olarak 133 bin ton gerçekleşmiştir. Arjantin'de düşük SMP üretimi nedeniyle 2023'te SMP sevkiyatlarında bir önceki yıla göre %12 gibi önemli bir düşüş yaşanmış ve ihracat miktarı 221 bin ton olmuştur.

Tablo 7. Dünya yağsız süt tozu (SMP) arz kullanım ve ticareti (Bin Ton)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ						
Üretim	4.453	4.623	4.565	4.437	4.593	4.718
İthalat	3.318	3.397	3.501	3.575	3.630	3.659
Toplam Arz	7.771	8.020	8.066	8.012	8.223	8.377
KULLANIM						
Yurtiçi Kullanım	4.649	4.572	4.462	4.425	4.594	4.717
İhracat	2.659	2.630	2.708	2.558	2.693	2.768
Toplam Kullanım	7.308	7.202	7.170	6.983	7.288	7.485

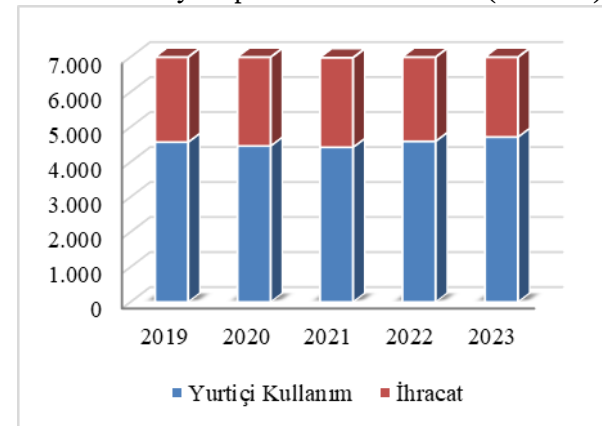
Kaynak: OECD (Erişim 10.09.2024) a/Tahmin

Grafik 8. Dünya toplam SMP arzı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 7

Grafik 9. Dünya toplam SMP kullanımı (Bin Ton)

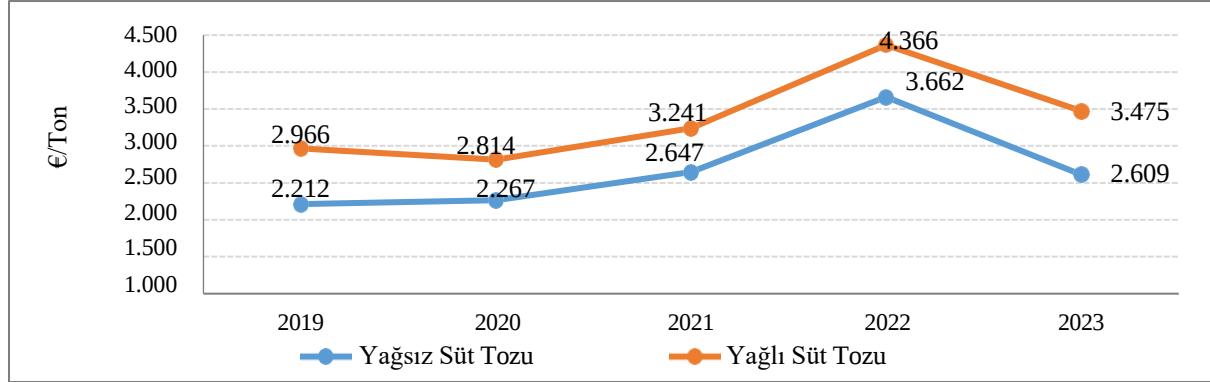
Kaynak: Tablo 7

1.4.1. Dünya süt tozu fiyatı

Süt ürünleri uluslararası referans fiyatları, Okyanusya ve Avrupa'daki ana ihracatçıların işlenmiş ürünleri, tereyağı ve SMP için geçerlidir. SMP fiyatları AB'deki yüksek stok müdahaleleri nedeniyle önceki yıllarda nispeten düşük bir seviyede iken müdahalenin etkisiyle birlikte dünya 2022 yılında ortalama SMP fiyatı bir önceki yıla göre %34,7 artarak 4.366 €/ton olarak gerçekleşmiştir. Müdahalelerin kaldırılmasıyla birlikte dünya SMP fiyatı 2023 yılında %28,7 gerileyerek 2.609 €/Ton'a düşmüştür. Tam yağlı süt tozu

fiyatları (WMP), süt ürünlerine olan talebin azaldığına dair işaretlerin ardından son üç yılın en düşük seviyesine gelmiştir. WMP'nin 2023 yılı ortalama fiyatı bir önceki yıla göre %20,5 gerileyerek 3.475 €/Ton olmuştur. Bu düşüşte en büyük neden olarak Çin'in talebindeki azalma gösterilmektedir. Çin ekonomisinde devam eden durgunluk nedeniyle, küresel süt ürünleri fiyatlarındaki düşüş eğiliminin beklenenden daha uzun sürebileceği tahmin edilmektedir.

Grafik 10. Dünya Süt Tozu Fiyatları

Kaynak: CLAL (Erişim: 22.10.2024)

1.4.2. Kişi başı süt tozu tüketimi

Afrika, WMP işlenmiş süt ürünleri arasında süt tüketiminin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Kişi başına WMP tüketiminin en fazla olduğu ülke Cezayir olup 2023 yılında kişi başı yağlı süt tozu tüketimi bir önceki yıla göre %3,1 oranında azalarak 5,61 kg olmuştur. Cezayir'in ardından Yeni Zelanda (3,44 Kg/Kişi/Yıl) ve Brezilya (3,38

Kg/Kişi/Yıl) en fazla WMP tüketimi olan ülkelerdir. Kişi başı SMP tüketiminin en fazla olduğu ülkeler arasında ilk sıralarda Cezayir ve Meksika yer almaktadır. 2023 yılında Cezayir'de kişi başı SMP tüketimi bir önceki yıla göre %2,3 oranında azalarak 3,8 kg, Meksika'da ise kişi başı SMP tüketimi %1,4 artarak 3,0 kg olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 8. Bazı ülkelerde kişi başı yağlı süt tozu (WMP) tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2019	2020	2021	2022	2023
Cezayir	5,85	5,89	5,43	5,79	5,61
Y. Zelanda	4,03	3,56	3,51	3,47	3,44
Brezilya	3,10	3,18	2,99	2,99	3,38
Şili	3,73	3,89	3,49	2,60	2,85
Belarus	2,27	2,28	2,09	2,20	2,11

Kaynak: CLAL (Erişim: 03.10.2024)

Tablo 9. Bazı ülkelerde kişi başı yağlı süt tozu (SMP) tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2019	2020	2021	2022	2023
Cezayir	3,4	3,34	3,28	3,88	3,79
Meksika	2,72	2,8	3,01	2,96	3,00
Y. Zelanda	1,41	2,77	2,92	2,89	2,87
Kanada	1,39	1,48	1,81	1,82	1,73
AB-27	1,87	1,78	1,68	1,90	1,70

Kaynak: CLAL (Erişim: 03.10.2024)

1.5. Tereyağı

Dünya çapında son üç yıldır yaklaşık 13 milyon ton tereyağı üretilmektedir. 2023'de tereyağı üretimindeki büyüme bir önceki yıla göre %1,3'e ulaşmış ve 12,9 milyon ton üretim olmuştur (Tablo 10). Üretimin büyük bir kısmı, neredeyse dünya tereyağı üretiminin yarısını tek başına karşılayan Hindistan'ın hâkimiyetindedir. Tereyağı üretiminde 2023'de görülen küresel büyümenin ana nedeni Hindistan tereyağı üretiminin %1,9 artmasıdır. Ürettikleri tereyağı hacimleri AB'nin önceki yıla göre %0,3, Pakistan %1,8 ve İran %1,4 artmıştır (Ek Tablo 6).

Uluslararası tereyağı ithalatı 2023'de bir önceki yıla göre %4,9 artarak 1,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 10). Dünyanın en büyük tereyağı ithalatçısı olan ve küresel ithalatın ortalama %12'sini oluşturan Çin'de, ekonomik büyümenin yavaşlamasına ve yüksek enflasyona rağmen, 2023'te tereyağı ithalatı %1,6 artarak 130 bin ton olmuştur. Daha yüksek yerel üretime rağmen, ABD'de

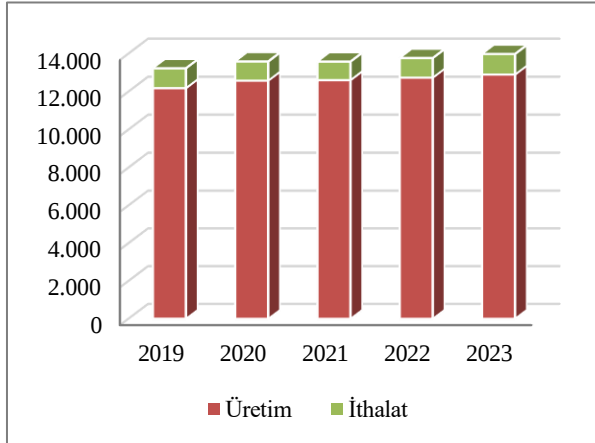
tereyağı ithalatı, rekabetçi uluslararası fiyatlar tarafından daha da teşvik edilen ev yemekleri ve fırıncılık için artan talep nedeniyle 2023 yılında da bir önceki yıldaki ithalatını koruyarak 49 bin ton gerçekleşmiştir (Ek Tablo 11). Uluslararası tereyağı ihracatı 2023'de %2,2 bir önceki yıla göre %2,2 artarak 1,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Durgun küresel talep nedeniyle AB-28, ABD, Hindistan, Avustralya ve Arjantin'in 2023 ihracatları düşmüştür. ABD'nin tereyağı ihracatı, ülkenin nispeten daha az rekabetçi tereyağı ihracat fiyatlarını ve ülkenin önde gelen ithalatçıların, özellikle Bahreyn, Meksika ve Kore Cumhuriyeti'nin ABD tereyağını alternatif kaynaklarla değiştirme çabalarını yansıtarak bir önceki yıla göre %20 oranında azalarak 50 bin tona düşmüştür. Düşük yerel üretim sebebiyle Avustralya'nın tereyağı ihracatı iki yıl üst üste (%16) düşerek 16 bin ton olmuştur. Buna karşılık, Yeni Zelanda (%10) ve İngiltere'de (%1) tereyağı ihracatı artışı yaşanmıştır (Ek Tablo 6).

Tablo 10. Dünya Tereyağı Arz, Kullanım ve Ticareti (Bin Ton)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ						
Üretim	12.185	12.582	12.609	12.739	12.902	13.101
İthalat	1.042	1.005	973	1.029	1.079	1.083
Toplam Arz	13.227	13.587	13.582	13.768	13.982	14.185
KULLANIM						
Yurtiçi Kullanım	12.092	12.510	12.595	12.672	12.915	13.112
İhracat	1.125	1.034	1.016	1.056	1.079	1.083
Toplam Kullanım	13.217	13.544	13.611	13.728	13.994	14.195

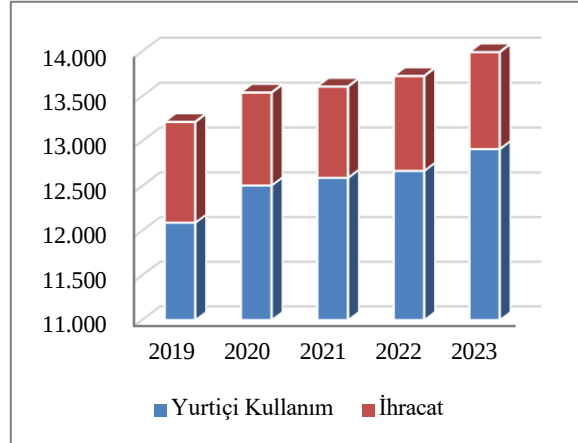
Kaynak: OECD (Erişim: 10.09.2024) a/Tahmin

Grafik 11. Dünya Toplam Tereyağı Arzı (Bin Ton)

Kaynak: Tablo 10

Grafik 12. Dünya Toplam Tereyağı Kullanımı (Bin Ton)

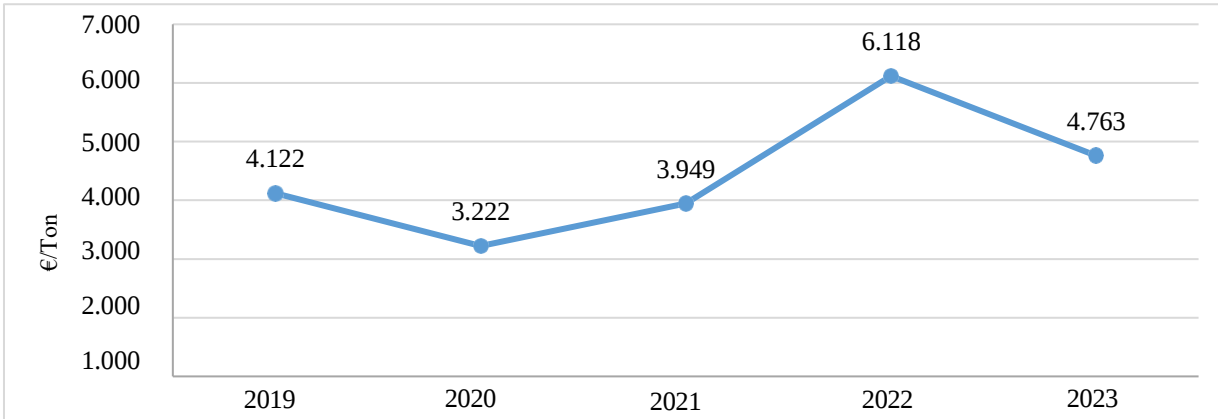
Kaynak: Tablo 10

1.5.1. Dünya tereyağı fiyatları

Uluslararası süt fiyatları, Okyanusya ve Avrupa'daki ana ihracatçıların işlenmiş ürünlerine aittir. Süt ürünleri sektöründeki küresel fiyat gelişmeleri, uluslararası tereyağı ve SMP fiyatlarındaki gelişmelere göre belirlenmektedir. Süt yağı ve diğer süt katıları

sütün toplam ağırlığının yaklaşık %13'ünü oluşturur ve geri kalanı sudur. Dünya tereyağı fiyatları tereyağı üretiminin artmasıyla birlikte bir önceki yıla göre %28,4 düşerek 4.763 €/Tona düşmüştür (Grafik 13).

Grafik 13. Dünya Tereyağı Üretici Fiyatları

Kaynak: CLAL (Erişim: 22.10.2024)

1.5.2. Kişi başı tereyağı tüketimi

Tereyağı tüketimi, değişen tercihler nedeniyle Kanada, Hindistan ve Yeni Zelanda'da artış göstermiştir. Tüketiciler özellikle, tereyağı tüketiminin sağlık üzerindeki etkisine daha olumlu bir ışık tutan bilimsel makalelerden etkilenmektedirler. Asya ülkelerinde tereyağı, süt katıları açısından işlenmiş süt ürünlerinin neredeyse yarısını oluşturan en çok tüketilen

işlenmiş süt ürünü olmakla kalmayıp, aynı zamanda en güçlü tahmini büyümeye de sahiptir. Yeni Zelanda tereyağı tüketimi 2023 yılında 6,1 Kg/Kişi olarak gerçekleşmiştir. Asya'daki yiyecek-içecek sektöründe süt ürünleri yaygın olarak tüketilmektedir. Asya'daki süt ürünleri tüketimi, özellikle Hindistan'da tereyağı tüketimi artışının

2023'de bir önceki yıla göre %3,3'ün üzerine Hindistan'da 2023 yılı kişi başına tereyağı çıkması ile artmaya devam etmiştir. tüketimi 4,7 Kg/Kişi olmuştur (Tablo 11).

Tablo 11. Bazı ülkelerde kişi başına tereyağı tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	2019	2020	2021	2022	2023
Yeni Zelanda	5,85	5,93	6,04	6,17	6,12
Belarus	5,07	5,29	4,49	4,72	4,74
Hindistan	4,20	4,35	4,47	4,56	4,71
AB-27	4,26	4,27	4,32	4,28	4,21
Kanada	3,76	3,72	3,85	3,90	4,13

Kaynak: CLAL (Erişim: 03.10.2024)

2. DÜNYADA TAHMİN: 2024

Üretim

Süt ve süt ürünleri, çeşitli temel mikro besinlerle enerji ve yüksek kaliteli protein sağlayan besin açısından oldukça zengin gıdalardır. Süt sektörü, dünya çapında milyonlarca insanın geçimini sağlamaktadır. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre dünya süt üretiminin (yaklaşık %81 inek sütü, %15 manda sütü ve %4 keçi-koyun-deve sütü birlikte) 2024 yılında da hayvan başına verimle desteklenerek yıllık %1,6 oranında (925 Milyon ton) büyümesi öngörülmektedir. Bu büyüme oranı diğer tarım ürünlerinden daha hızlıdır. Üretimdeki büyümenin yarısından fazlasının, 2024 yılında dünya üretiminin %30'undan fazlasını birlikte karşılayacak olan Hindistan ve Pakistan'dan gelmesi öngörülmektedir. Çin'de ve birçok Afrika ülkesinde de dikkate değer üretim büyümesi öngörülmektedir. İkinci büyük süt üretim bölgesi olan Avrupa Birliği'ndeki (AB) üretimin, durgun talep, çevre politikaları nedeniyle üretim kısıtlamaları ve alternatif üretim sistemlerinin (örneğin organik, mera bazlı) genişlemesi nedeniyle çok az (%0,1) düşmesi beklenmektedir. Önümüzdeki on yılda dünya genelinde verimin istikrarlı bir şekilde artması, bununla birlikte, çoğu bölgede verim artışının sürü büyümesinden daha fazla üretim

artışına katkıda bulunması beklenmektedir. Bu verim artışı, süt üretim sistemlerinin optimize edilmesi, hayvan sağlığının ve yem verimliliğinin iyileştirilmesi ve genetik iyileştirme yoluyla sağlanmaya çalışılacaktır. Hindistan, süt üretiminde dünyanın en büyük üreticisi konumunda olup, güçlü üretim büyümesini devam ettirmesi beklenmektedir. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre; 2024 yılında üretimini bir önceki yıla göre %2,7 artırarak 205 milyon ton yapacağı öngörülmektedir. Hindistan'da üretim, işleme ve dağıtım için kooperatiflere bağlı küçük hanelere dayanmaktadır. Büyümenin daha fazla sağılan inek ve manda ile verim artışlarından sağlanması beklenmektedir. Avrupa Birliği'nde süt ineği sayısının azalması ve verim artışının yavaşlaması nedeniyle üretimin azalması beklenmektedir. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre 2024 yılında AB üretimini bir önceki yıla göre %0,1 azaltarak 152 milyon ton yapacağı öngörülmektedir. Üretim, ot ve yem bazlı üretim sistemlerinin karışımından kaynaklanmaktadır. Ot bazlı üretimdeki payın düşük olması ve iyi beslenme sebebiyle Kuzey Amerika'daki inek başına ortalama verim, küresel ortalamadan dört kat daha

yüksektir. ABD ve Kanada'daki süt sürülerinin büyük ölçüde değişmeden kalması ve üretim büyümesinin daha fazla verim artışından kaynaklanması beklenmektedir. OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre; 2024 yılında ABD süt üretimini bir önceki yıla göre %1,1 artırarak 105 milyon ton ve Kanada ise %3,1 artırarak 11,6 milyon ton yapacağı öngörülmektedir. Süt yağlarına yönelik iç talebin daha güçlü kalması öngörüldüğünden 2024 yılında ABD, SMP üretimini bir önceki yıla göre %4,5 artırarak 1,3 milyon ton genişletmeye devam edecektir. Yeni Zelanda'nın dünya süt üretimindeki payı yalnızca %2,5 olmasına rağmen, en fazla ihracata yönelik ülkedir. Son

Tüketim

Global anlamda taze süt ürünlerinde kişi başına düşen tüketimin 2024 yılında da artacağı tahmin edilmektedir. 2023 yılında FAO Süt Fiyat Endeksi değeri tüm süt ürünleri için 2022'deki yüksek seviyelerinden itibaren %21 oranında keskin bir düşüş yaşamıştır. Dünya süt üretimi 2024'te %1,5 artarak yaklaşık 911 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Süt üretiminin, Hindistan'da %3 artarak 200 milyon ton ve Pakistan'da ise %4 artarak 67 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Hindistan ve Pakistan'daki güçlü talep, küresel süt tüketiminin artmasına neden olmaktadır. Süt, toplandıktan kısa bir süre sonra işlenmesi gereken hızlı bozulabilir bir ürün olması sebebiyle, sütün çoğu taze süt ürünleri şeklinde tüketilmektedir. Hindistan ve Pakistan'daki gelir ve nüfus artışına bağlı olarak artan talep ile taze süt ürünlerinin küresel tüketimdeki payının önümüzdeki yıllarda da artması beklenmektedir. Üç büyük ihracatçı arasında, 2023'te süt üretimi ABD ve AB'de artmış ancak Yeni Zelanda'da düşüş yaşamıştır. Yeni Zelanda'daki süt üretimindeki düşüş kısmen kuru hava, düşük çiftlik süt fiyatları, daha yüksek üretim

yirmi yıldır süt üretimini güçlü bir şekilde artırmasına rağmen, süt üretimi büyümesi son yıllarda durmuş ve OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre 2024 yılında süt üretimini bir önceki yıla göre %1,1 artırarak 21,5 milyon ton oranında büyütmesi öngörülmektedir. Süt üretimi esas olarak ot ağırlıklı olup, verim Kuzey Amerika ve Avrupa'dakinden önemli ölçüde düşüktür. Ancak, ot yönetiminin maliyet etkinliği Yeni Zelanda'nın rekabetçi olmasını sağlamaktadır. Büyüme için ana kısıtlayıcı faktörler arazi mevcudiyeti, artan çevresel kısıtlamalardır. Bununla birlikte, daha fazla yem bazlı üretim sistemlerine geçiş olası değildir.

maliyetleri ve küçülen süt sürüsü ile açıklanabilmektedir. Uluslararası süt fiyatları 2022 ortası ile 2023 sonu arasında yavaş yavaş düşüş göstermiştir. Bu düşüşün sebepleri olan girdi maliyetlerindeki düşüş ve yüksek fiyatlar küresel süt ve süt ürünleri tüketimin azalmasına sebep olmuştur. Gelir ve bölgesel tercihlerdeki farklılıklara bağlı olarak kişi başına süt ürünleri tüketimi ülkeler arasında değişiklikler göstermektedir. 2024 yılı için tüketimin Hindistan'da kişi başına 25 kg ve Pakistan'da 45 kg'a çıkması beklenmektedir. Çin'deki kişi başına ortalama taze süt tüketimi, AB ve Kuzey Amerika'dakinden daha düşüktür. Düşük ve alt orta gelirli ülkelerde üretilen sütün çoğu taze süt ürünleri şeklinde tüketilmektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika'da, taze süt ürünlerine yönelik kişi başına olan talep sabit veya düşüş eğilimindedir ancak talebin son yıllarda tam yağlı içme sütü ve krema gibi süt yağına yöneldiği görülmektedir. İşlenmiş süt ürünlerinin, özellikle peynirin, toplam süt ürünleri tüketimindeki payının, yerel tercihler, diyet kısıtlamaları ve kentleşmenin yanı sıra gelirle de yakından ilişkisi bulunmaktadır.

Toplam peynir tüketiminde en büyük payı 2024 yılında da Avrupa ve Kuzey Amerika'nın alması beklenmektedir. Geçmiş yılların aksine, tüketicilerin tereyağı tüketiminin sağlık üzerindeki olumlu çalışmalarından etkilenmesi neticesinde tereyağı tüketimi, Kuzey Amerika ve Güneydoğu Asya'da artış göstermektedir. Güneydoğu Asya ülkelerinde, tereyağı

yalnızca en çok tüketilen işlenmiş süt ürünü olmakla kalmayıp, süt ürünleri açısından tüm işlenmiş süt tüketiminin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da tüketimdeki artışını devam ettireceği beklenmektedir. Özellikle şekerleme, bebek maması ve fırın ürünleri olmak üzere imalat sektöründe SMP ve WMP'nin yoğun kullanımı devam edecektir.

Fiyat

Uluslararası süt fiyatları, Okyanusya ve Avrupa'daki ana ihracatçılardan gelen işlenmiş ürünlerin fiyatlarıdır. İki ana referans fiyatı tereyağı ve SMP olup, tereyağı süt yağı için, SMP ise diğer süt ürünleri için referanstır. 2015 yılından beri tereyağının fiyatı SMP'den daha fazla artmaya devam etmiştir. Süt ithalatının büyük kısmını Okyanusya gerçekleştirmektedir. Ancak son yıllarda AB Çin'e tereyağı ve SMP ihracatını artırmıştır. Süt yağına olan talebin artması, iki ürün arasında fiyat farkının ortaya çıkmasına

neden olmuştur. Tereyağının fiyatı, uluslararası pazarda diğer süt ürünlerine kıyasla süt yağına olan talebin artışına bağlı olarak artmaya devam edecektir. Bu nedenle, tereyağı ile SMP arasındaki kullanım farkının önümüzdeki yıllarda da belirleyici bir özellik olmaya devam edeceği ve tereyağı ve SMP fiyatlarının artacağı öngörülmektedir. WMP ve peynir için dünya fiyatlarının, yağ ve yağsız süt ürünlerinin içeriğine uygun olarak tereyağı ve SMP fiyat eğilimlerinden etkilenmesi beklenmektedir.

Ticaret

Süt, uluslararası olarak çoğunlukla işlenmiş süt ürünleri şeklinde ticarete konu olmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da AB, Yeni Zelanda ve ABD'nin işlenmiş süt ürünlerinin en büyük ihracatçıları olmaya devam etmesi ve toplam ihracatın yaklaşık %70'ini birlikte karşılaması beklenmektedir. Yeni Zelanda tereyağı ve WMP'nin önde gelen ihracatçısıyken, AB peynirin ana ihracatçısı konumundadır. 2021'den bu yana, ABD, dünyanın yağsız süt tozu (SMP) baskın ihracatçısı olarak AB'yi geride bırakmış ve bu eğilimin orta vadede bu şekilde devam etmesi beklenmektedir. 2024 yılında da Çin'in peynir, tereyağı ve SMP dahil olmak üzere dünyanın en büyük süt ürünleri ithalatçısı olmaya devam edeceği öngörülmektedir. Çin ayrıca dünyanın en büyük WMP ithalatçısıdır. Ancak WMP

stoklarının artması, yerel işleme sektörünü istikrara kavuşturmak için hükümet sübvansiyonları ve yeniden yapılandırılmış ürünlere kıyasla çiğ süt ürünlerine yönelik gelişen tüketici tercihlerine yanıt olarak daha az ithalat yapması beklenmektedir. Güneydoğu Asya ülkeleri ve Afrika ülkelerinde nüfus artışının yanı sıra orta sınıf tarafından beslenme tercihi olarak hayvansal gıdalara yönelimin süt ürünlerine yönelik olarak ithalat talebindeki artışa sebep olacağı öngörülmektedir. Rusya, Meksika, Yakın Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki ülkeler de süt ürünlerinin önemli net ithalatçıları olmaya devam edecektir. Süt ürünlerinin çoğu yurt içinde tüketilmektedir. Dünya süt üretiminin küçük bir kısmı (yaklaşık %7), hızlı bozulabilirliği ve yüksek su içeriği

(%85'ten fazla) nedeniyle uluslararası olarak ticarete konu olmaktadır. WMP ve SMP, sütü uzun süreli ve uzun mesafeler boyunca depolama ve ticaretini yapmak için üretilmesi sebebiyle bu ürünlerin dünya üretiminin %50'sinden fazlası genellikle ticarete konu olmaktadır. Ultra yüksek sıcaklık süt ve krema ürünlerinin uzun mesafelere sevk edilebilmesi nedeniyle Çin'in süt ürünleri ithalatı 1,2 milyon tona ulaşmış ve bu artışın önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir. Dünya süt ürünleri ticaretinin OECD-FAO Agricultural Outlook 2024-2033 verilerine göre 2024 yılında artması, bu büyümenin ise çoğu ABD, AB ve Yeni Zelanda'dan gelen artan ihracatla gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu üç ülkenin 2024 yılında peynirin yaklaşık %65'ini, WMP'nin %70'ini, tereyağının %75'ini ve SMP ihracatının %80'ini birlikte gerçekleştirmesi öngörülmektedir. Avustralya, 2024 yılında (bir önceki yıla göre peynirde %18 azalma ve SMP'de %3,5 artış ile) önemli bir ihracatçı olmaya devam etmesine rağmen pazar paylarını kaybetmektedir. Arjantin de önemli bir WMP ihracatçısı olup, 2024'te dünya WMP ihracatının %4,8'ini gerçekleştireceği öngörülmektedir. AB, ABD ve Yeni Zelanda peynir ihracatının toplam %67'sini karşılayarak dünyanın başlıca peynir ihracatçısı olmaya devam edeceklerdir. Birleşik Krallık, Rusya, Japonya, Suudi Arabistan ve Çin'in 2024'te de en büyük beş peynir ithalatçısı olacakları öngörülmektedir. Yeni Zelanda, uluslararası pazarda tereyağı ve WMP için birincil ihracatçı olmaya devam etmekte ve bu ürünlerin pazar paylarının 2024 yılında da sırasıyla %40,5 ve %57,9 olması

öngörülmektedir. Çin'deki yerel süt üretiminde beklenen büyümenin, WMP ithalatındaki artışı sınırlayacağı tahmin edilmektedir. Ancak, Çin'in 2024 yılında Yeni Zelanda'dan süt tozu ithalat tarifelerini kaldırmasıyla birlikte, bazı ihracatçıların bundan yararlanacağı tahmin edilmektedir. Yeni Zelanda'nın 2024 döneminde peynir üretimini çeşitlendirmesi ve artırması beklenmektedir. Tereyağının ikinci büyük ithalatçısı olan Rusya'nın Çin ile birlikte dünya ithalatının %23'ünü oluşturması beklenmektedir. AB 2024'te de, ABD ve Yeni Zelanda'yı takip ederek dünyanın başlıca peynir ihracatçısı olmaya devam edecektir. Birleşik Krallık, Rusya, Japonya, Suudi Arabistan ve Çin'in 2024'te %40 ithalatçı payıyla en büyük beş peynir ithalatçısı olacakları öngörülmektedir. Bu ithalatın büyük kısmı ABD, AB ve Yeni Zelanda'dan gelen ihracatla karşılanacaktır. Bu üç ülkenin 2024'te peynirin yaklaşık %65'ini, WMP'nin %70'ini, tereyağının %75'ini ve SMP ihracatının %80'ini birlikte gerçekleştirecekleri öngörülmektedir. Avustralya, peynirde %17 ve SMP'de %3,5 artışla önemli bir ihracatçı olmaya devam etmektedir. Arjantin de önemli bir WMP ihracatçısı olup, 2024'te dünya ihracatının %4,9'unu gerçekleştirmesi beklenmektedir. ABD'nin 2024 yılı ve sonrasında da en dinamik büyük ihracatçı olması ve özellikle SMP (%5,7 büyüme) ihracatını genişletmesi beklenmektedir. Çin'den WMP ithalatının 2024'te küresel ithalatın %26'sını temsil edeceği tahmin edilmektedir. Afrika ülkelerinin ana ithalatçı olarak Çin'i geçmesi beklenmektedir.

3.TÜRKİYE’DE DURUM: 2023

Süt sektörü olası talep artışlarını rahatlıkla karşılayabilecek güçtedir. Süt ürünlerine olan talep normal şartlar altında bayram dönemleri, yaz ayları gibi yılın belirli dönemlerinde artıp azalmaktadır. 2023 yılında Türkiye’de çiğ süt üretimi 21,5 milyon ton olarak gerçekleşmiş, %52,6’sı işleme tesislerine, %21,3’ü doğrudan tüketiciye satılmıştır. Toplanan inek sütü %3 artarak 10,2 milyon tona çıkarken, içme sütü üretimi %1,9 azalarak 1,5 milyon ton olmuştur. Süt ihracatı %6,2 artışla 20,6 bin tona yükselmiştir. Peynir üretimi %10,4

artarak yaklaşık 799 bin ton, arz ise %9,8 artışla 803 bin ton olurken, ihracat ekonomik yavaşlama nedeniyle %53 azalarak 22,8 bin tona gerilemiştir. Süt tozu üretimi %11,9 azalarak 112 bin tona, yağsız süt tozu ihracatı %95 azalarak 2,5 bin tona düşmüştür. Yoğurt ve ayran üretimi %5,9 artışla 2,1 milyon tona çıkarken, ihracatı %44,2 azalmıştır. Tereyağı üretimi %9 azalarak 87 bin ton, ihracatı %70 düşerken, ithalatı üç kat artarak 3.426 tona ulaşmıştır.

3.1 Süt

2022 yılında 21,6 milyon ton olan çiğ süt üretimi, 2023 yılında %0,4 azalarak 21,5 milyon ton olmuştur. Çiğ süt üretiminin %92,9’unu inek sütü, %6,9’unu koyun - keçi sütü ve %0,2’sini manda sütü oluşturmaktadır. Bir önceki yıla göre keçi sütü üretimi %0,5 artarak 543 bin ton, inek sütü üretimi %0,2 artarak 20 milyon ton, koyun sütü üretimi %12,5 azalarak 934 bin ton ve manda sütü üretimi ise %1,3 azalarak 43 bin ton olmuştur. Süt Sektör Politika Belgesi 2023-2027 raporuna göre Türkiye’de çiğ süt üretiminin azalmasında birçok yapısal ve ekonomik etken rol oynamaktadır. Üretim maliyetlerinin özellikle yem giderleri nedeniyle artması ve yem-süt paritesinin ideal seviyenin altında kalması, üreticinin kârlılığını düşürerek süt üretimini sürdürülemez hale getirmektedir. Yine aynı rapora göre 2022 yılında hayvan varlığında yaşanan azalma, özellikle manda

sütündeki %31,5’lik düşüşle birlikte üretim miktarını doğrudan etkilemiştir. Ayrıca yıllık süt üretiminin yaklaşık %55’inin kayıt dışı olması, sektörde hem verilerin güvenilirliğini zayıflatmakta hem de desteklemelerin etkinliğini azaltmaktadır. Türkiye’de süt üretimi genellikle küçük ölçekli, düşük teknoloji ve hijyen koşulları yetersiz aile işletmeleri tarafından yapılmakta, bu da verim ve kaliteyi olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında çayır ve mera alanlarının azalması yem üretimini zorlaştırarak maliyetleri artırmakta, mevsimsel laktasyon döngüsü ise arz-talep dengesizliğine yol açmaktadır. Gençlerin tarıma ilgi göstermemesi ise uzun vadede sektörde üretici sayısının azalmasına neden olmaktadır. Bu faktörlerin birleşimi, Türkiye’de çiğ süt arzındaki düşüşün temel nedenlerini oluşturmaktadır.

Tablo 12. Türkiye süt üretimi (Ton)

Yıl	Toplam	İnek	Manda	Koyun	Keçi
2020	23.503.790	21.749.342	63.767	1.101.065	589.617
2021	23.200.306	21.370.116	63.643	1.143.762	622.785
2022	21.563.492	19.912.135	43.589	1.067.342	540.426
2023	21.481.567	19.961.908	43.025	933.576	543.058

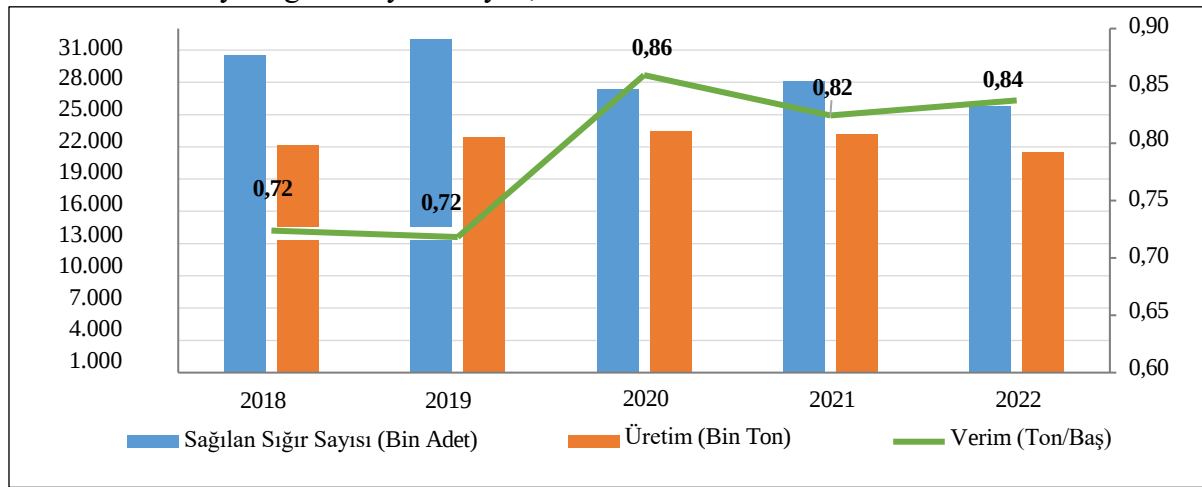
Kaynak: TÜİK (Erişim: 11.08.2024)

3.1.1. Sağılan Hayvan Sayısı

Türkiye’de sağılan hayvan varlığı 2019 yılında bir önceki yıla göre %4,6 artarak 31,9 milyon baş olmuştur. Sağılan sığır sayısı 2019 yılında bir önceki yıla göre %3,8 oranında artarak 6,6 milyon baş, sağılan koyun-keçi sayısı %4,8 oranında artarak 25,3 milyon baş, sağılan manda sayısı ise %4,5 oranında artarak 79 bin baş olmuştur. TÜİK tarafından 2020-2022 yıllarına ait sağılan hayvan

sayılarının açıklanmaması sebebiyle bu yıllara ait hayvan sayıları TEPGE tarafından yapılan projeksiyon sonucu tahmin edilmiştir. TÜİK tarafından açıklanan çiğ süt üretim miktarları esas alınarak yapılan projeksiyonda 2021 yılı toplam sağılan hayvan sayısı 28,1 milyon baş, 2022 yılı toplam sağılan hayvan sayısı ise 25,8 milyon baş olarak tahmin edilmiştir.

Grafik 14. Türkiye sağılan hayvan sayısı, verim ve üretim miktarı

Kaynak: TEPGE Tahmin, TÜİK (Erişim: 22.09.2023)

Çiğ süt fiyatını etkileyen en önemli faktör çiğ süt maliyetidir. Ulusal Süt Konseyi (USK) tarafından Türkiye çiğ süt ortalama maliyeti 2022 yılında 6,7 TL/lt, 2023 yılı ortalama maliyeti ise 10,24 TL/lt olarak hesaplanmıştır. Süt üretim maliyetlerini etkileyen en büyük unsur yem maliyetidir. Türkiyem-Bir verilerine göre 2023 yılında yem hammadde fiyatlarının artışıyla birlikte süt yemi fiyatı da artmış ve 2023 yılı ortalama fiyatı 7,35 TL/kg olmuştur (KDV hariç peşin satış fiyatlarıdır). Türkiye’de çiğ süt fiyatları; 15.09.2023 tarih ve 32310 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Sözleşmeli Üretimin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” esasları gereğince belirli usullere göre belirlenmektedir. Mevzuat gereği taraflar Bakanlıkça belirlenen Tip Sözleşmelerde çiğ

süt fiyatını; Ulusal Süt Konseyinin, Gıda ve Tarımsal Ürün Piyasaları İzleme ve Değerlendirme Komitesinin görüşünü alarak ilan ettiği tavsiye fiyatına kaliteye, içeriğe, miktara ve pariteye göre pazarlık ile belirleyebilmektedirler. Ulusal Süt Konseyi, belirli dönemler halinde üretici ve sanayici temsilcilerini bir araya getirerek hesaplamış olduğu çiğ süt üretim maliyeti ışığında tarafların çiğ sütte bir "tavsiye fiyat" oluşturmaları için gerekli platformu sağlamaktadır (USK, 2021).

2023 yılı çiğ süt tavsiye fiyatı mevcut piyasa şartları dikkate alınarak yapılan değerlendirmede; “%3,6 yağ ve %3,2 protein içeriğine sahip çiğ inek sütü tavsiye satış fiyatı üreticinin eline litre başına net geçecek şekilde (çiğ süt desteği hariç) 1 Ocak 2023 –

31 Temmuz 2023 tarihlerinde 8,50 TL/Lt, 1 Ağustos 2023 – 31 Aralık 2023 11,50 TL/Lt olarak uygulanmıştır. Soğutma, nakliye ve diğer cari giderler üretici tarafından karşılandığı takdirde bu giderler üreticiye ilave olarak ödenecektir. Baz alınan yağ ve protein oranlarındaki her bir dizyem (0,1'lik

değişim) ± 17 Kuruş fark uygulanacaktır. Bu sonuçlar doğrultusunda süt/yem girdi paritesi incelendiğinde 2022 yılında 1 kg süt ile alınabilecek süt yemi miktarı 1,16 kg iken, 2023 yılında azalarak 1,36 kg olmuştur (Tablo 13).

Tablo 13. Süt girdi pariteleri

	2020	2021	2022	2023
Çiğ Süt Tavsiye Fiyatı* (TL/Lt)	2,3	3,27	6,6	10
Süt Yemi Fiyatı (TL/kg)	1,77	2,76	5,68	7,35
Besi Yemi Fiyatı (TL/kg)	1,64	2,55	5,23	6,7
1 kg süt ile alınabilecek girdi miktarı (kg)				
Süt/Süt Yemi	1,30	1,18	1,16	1,36
Süt/Besi Yemi	1,40	1,28	1,26	1,49

Kaynak: TÜRKİYE MİLLÎ, Ulusal Süt Konseyi (Erişim: 07.09.2024) *Dönem ortalamaları alınmıştır

3.2. İçme Sütü

Çiğ süt üretim istatistikleri Tarımsal İşletmelerde Hayvansal Üretim Araştırması'ndan elde edilmektedir. Buna göre, 2023 yılında 21 milyon 481 bin 567 ton çiğ süt üretimi gerçekleşmiştir. Tarımsal işletmeler tarafından 2023 yılında üretilen çiğ sütün %52,6'sı süt toplama merkezlerine ve süt işleme tesislerine (süt fabrikaları, mandıralar vb.); %21,3'ü ise doğrudan tüketiciye veya sokak sütçüsü, tüccar, pastane, dondurmacı vb. yerlere satılmıştır. Üretilen çiğ sütün %18,4'ü "hane halkı" niteliğindeki tarımsal işletmeler tarafından süt ürünü üretmek için kullanılmıştır. Sağıldıktan sonra hayvan besleme amacıyla kullanılan çiğ süt oranı %4,3; hanede tüketilen ve ücretsiz olarak verilen çiğ süt oranı %1,1'dir. Üretim ve işleme sürecinde meydana gelen kayıplar (bozulma vb.) toplam üretimin %0,2'sini oluşturmaktadır. Kullanım alanı bilinmeyen çiğ süt oranı ise %2,0'dır. Toplanan inek sütü miktarı 2023 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %3 oranında artarak 10,2 milyon ton olmuştur. Türkiye'de ticari süt işletmeleri tarafından toplanan inek sütünün büyük bir kısmı (%14,9) içme sütü olarak tüketime arz edilmektedir. TÜİK tarafından aylar bazında

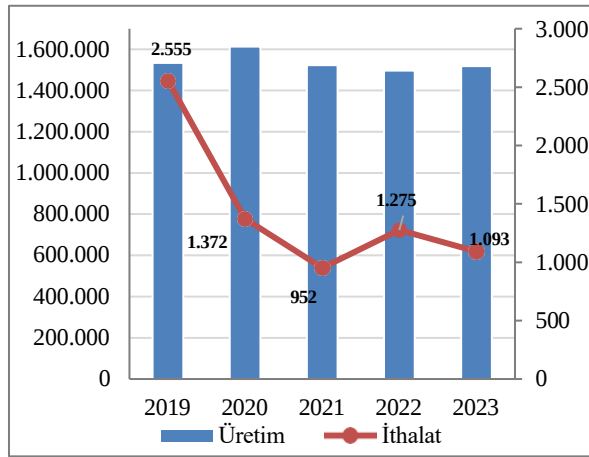
ve yıllık olarak toplam içme sütü üretim miktarları yayınlanmaktadır. Bu konudaki istatistiklere konu olan süt miktarı, yalnızca sanayide ısıtma işlem görmüş ambalajlı içme sütlerini kapsamakta, TÜİK tarafından yayınlanan "Entegre Süt İşletmeleri Tarafından Toplanan Süt Miktarı" haricinde üretilen süt, söz konusu miktara dahil edilmemektedir. TÜİK tarafından yayınlanan verilere göre; Türkiye'de içme sütü üretim miktarı 2023 yılında bir önceki yıla kıyasla %1,9 azalarak 1,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de süt daha çok yoğurt, beyaz peynir ve ayran olarak tüketilirken; içme sütü tüketimi diğer ürünlere göre daha düşüktür. Türkiye'de içme sütü çoğunlukla tam yağlı süt olarak tüketilmektedir. Toplam arz 2023 yılında bir önceki yıla göre %1,4 oranında artarak yaklaşık 1,50 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 14). Türkiye'de süt ihracatı (dış ticarete konu olan süt ve krema) 2023 yılında bir önceki yıla göre %6,2 artarak 20,5 bin ton olarak hesaplanmıştır. Türkiye'de 2023 yılı itibarıyla süt ihracatının %53,7'si Irak (%30,5), Gürcistan (%11,7) ve KKTC (%11,5)'ye gerçekleştirilmiştir (Ek Tablo 18).

Tablo 14. Türkiye içme sütü arz ve kullanımı (Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Üretim	1.613.198	1.523.175	1.496.559	1.518.370	1.515.485
İthalat	1.372	952	1.275	1.093	878
Toplam Arz	1.614.570	1.524.127	1.497.834	1.519.463	1.516.363
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	1.588.318	1.506.809	1.478.493	1.498.915	1.493.956
İhracat	26.252	17.318	19.341	20.548	22.407
Toplam Kullanım	1.614.570	1.524.127	1.497.834	1.519.463	1.516.363

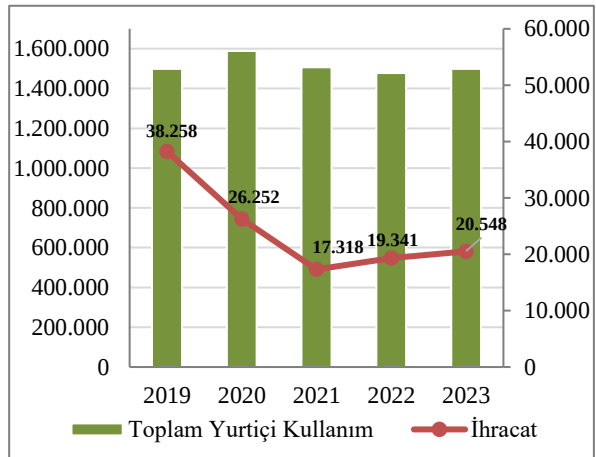
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesaplamaları (Erişim: 22.09.2024) a/Tahmin (TEPGE Hesaplamaları)

Grafik 15. Türkiye toplam içme sütü arzı (Ton)

Kaynak: Tablo 14

Grafik 16. Türkiye toplam içme sütü kullanımı (Ton)

Kaynak: Tablo 14

3.3. Peynir

Büyük bir çoğunluğunu (%95) inek sütünden elde edilen peynirlerin oluşturduğu Türkiye toplam peynir üretimini 2023 yılında bir önceki yıla göre %10,4 artarak yaklaşık 798 bin ton, toplam arz ise %9,8 artış oranıyla yaklaşık 803 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 15). Türkiye süt ve süt ürünleri dış ticaret verilerinde ürün özelinde rakamlar ele alındığında; diğer ürünlerde olduğu gibi peynir grubunda da en önemli ihracat pazarını Orta Doğu ülkeleri oluşturmaktadır. Türkiye'nin özellikle peynir pazarlarında ağırlıklı olarak Bahreyn, Danimarka, Mısır ve Fransa gibi ülkelerle rekabet ettiği söylenebilir. TÜİK dış ticaret verilerine göre; 2023 yılında bir önceki yıla göre peynir ihracatı %53 oranında pazar payını daraltarak

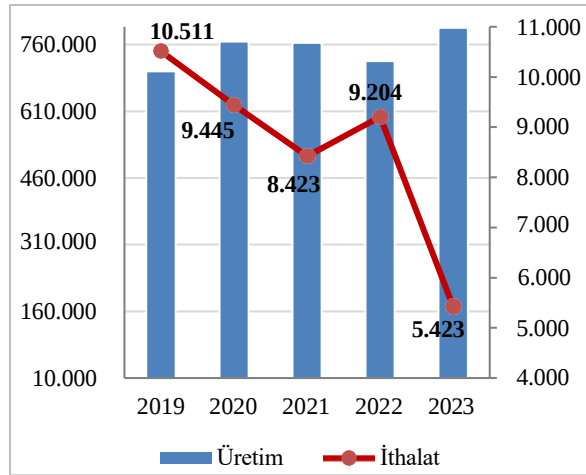
22,8 bin ton olmuştur. 2023 yılında küresel ekonomik yavaşlama ve yüksek enflasyon, dünya genelinde süt ürünlerine olan talebi azaltmıştır. Bu durum, Türkiye'nin peynir ihracatını da olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı yıl toplam peynir ihracatının %24,8'i Irak'a ve %12,3'ü Birleşik Arap Emirlikleri'ne yapılmış olup, Türkiye'de ihracata konu olan toplam peynir miktarının yaklaşık %37,1'i yalnızca bu iki ülkeye ihraç edilmektedir (Ek Tablo 20). Türkiye'de en yoğun olarak tüketilen süt ürünlerinden biri de peynirdir. Yıllar itibarıyla peynir üretimine paralel olarak tüketiminde de artış olan ve en yüksek pazar payına sahip peynir çeşidi beyaz peynirdir.

Tablo 15. Türkiye peynir arz ve kullanımı (Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Üretim	766.947	763.506	722.739	798.039	826.482
İthalat	9.445	8.423	9.204	5.423	13.226
Toplam Arz	776.392	771.929	731.943	803.461	839.708
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	722.922	730.872	683.392	780.630	785.203
İhracat	53.471	41.056	48.552	22.832	54.505
Toplam kullanım	776.392	771.929	731.943	803.461	839.708

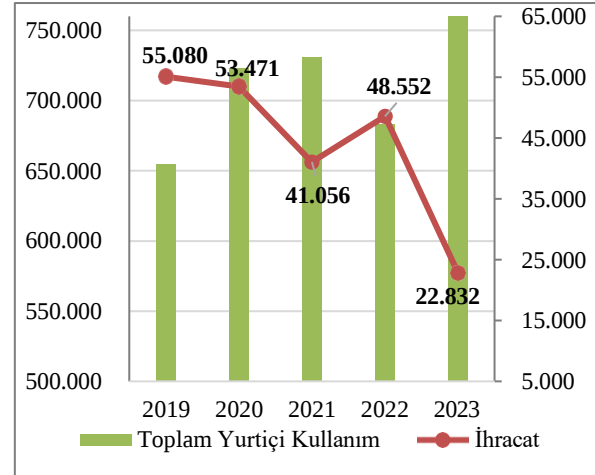
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesaplamaları (Erişim: 15.10.2024) a/Tahmin (TEPGE Hesaplamaları)

Grafik 17. Türkiye toplam peynir arzı (Ton)

Kaynak: Tablo 15

Grafik 18. Türkiye toplam peynir kullanımı (Ton)

Kaynak: Tablo 15

3.4. Süt Tozu

Süt tozu; yağlı, yağı kısmen veya tamamen alınmış süttten, kremadan veya bu ürünlerin karışımından suyun uzaklaştırılması ile elde edilen ve son üründe nem içeriğinin ağırlıkça en fazla %5 oranında olduğu katı üründür (Tebliğ No: 2008/51). Süt tozu; çikolata, bisküvi ve pasta yapımında, dondurma ve şekerleme imalatında, hazır çorbalar gibi kurutulmuş hazır ürünlerin yapımında, hayvan mamalarında ve kozmetik ürünler de dahil olmak üzere pek çok sektörde kullanılmaktadır (USK, 2021). TÜİK verilerine göre süt tozu üretimi (yağlı süt tozu ve yağsız süt tozu toplamı) 2023 yılında bir önceki yıla göre %11,9 oranında azalarak 112

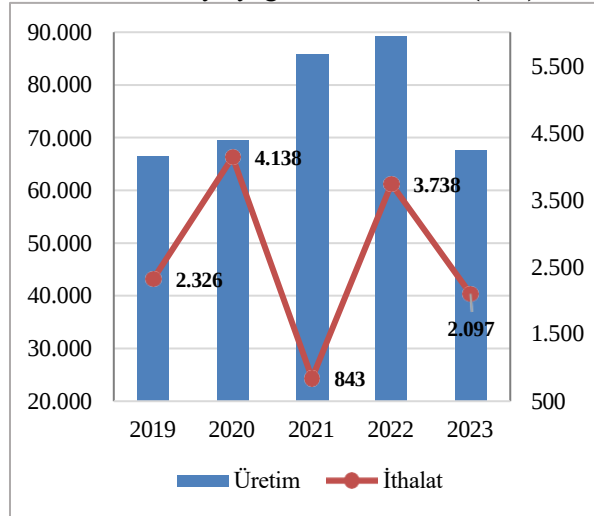
bin ton olarak gerçekleşmiştir. Ticarete konu olan yağsız süt tozu üretimi aynı dönemde 68 bin ton olurken, yağlı süt tozu üretimi 44 bin ton olmuştur. 2023 yılında yağsız süt tozu ihracatı bir önceki yıla göre %95 azalarak 2,5 bin ton olarak gerçekleştirilmiştir. Bu düşüşün başlıca nedenleri arasında artan üretim maliyetleri ve özellikle süt tozu, tereyağı ve peynir altı suyu gibi ürünlerde, uluslararası üretim maliyetlerinin düşmesi Türkiye'nin rekabet gücünü zayıflatması sayılabilir. Süt tozu ihracatında en büyük ihracat pazarına sahip ülkeler sırasıyla Suriye (%56,8), Mısır (%14,0), Bangladeş (%11,9)'tir (Ek Tablo 19).

Tablo 16. Türkiye yağsız süt tozu arz ve kullanımı (Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Üretim	69.470	85.866	89.227	67.659	68.977
İthalat	4.138	843	3.738	2.097	13.226
Toplam Arz	73.608	86.709	92.965	69.756	82.203
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	52.241	23.709	46.115	67.239	27.698
İhracat	21.367	63.000	46.850	2.517	54.505
Toplam kullanım	73.608	86.709	92.965	69.756	82.203

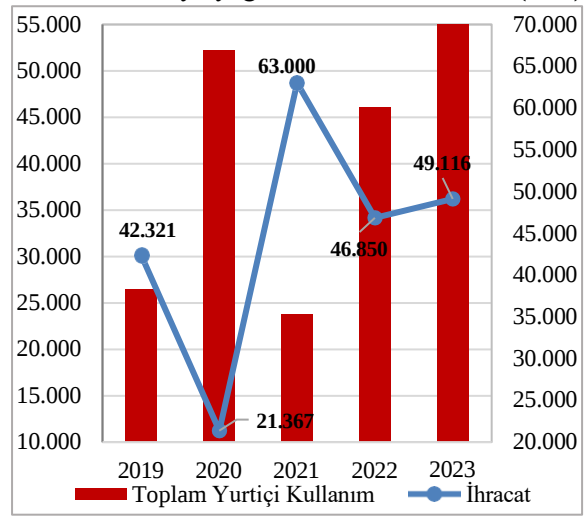
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesaplamaları (Erişim: 15.10.2024) a/Tahmin (TEPGE Hesaplamaları)

Grafik 19. Türkiye yağsız süt tozu arzı (Ton)

Kaynak: Tablo 16

Grafik 20. Türkiye yağsız süt tozu kullanımı (Ton)

Kaynak: Tablo 16

3.5. Yoğurt ve Ayran

Probiyotik bir ürün olan yoğurt; inek, koyun, keçi ve manda sütü veya karışımlarının pastörize edilmesi veya pastörize sütün, gerektiğinde süt tozu ilavesiyle homojenize edilip veya edilmeden *Lactobacillus bulgaricus* ve *Streptococcus thermophilus* bakterilerinin laktik asit fermentasyonu ile meydana gelen fermente bir süt ürünüdür

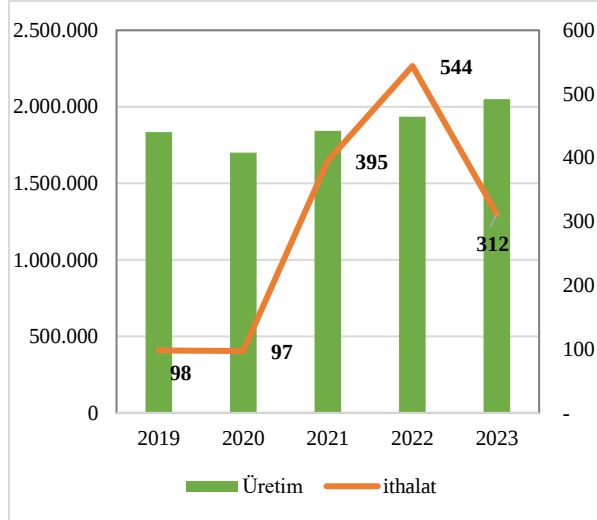
(USK, 2021). 2023 yılında bir önceki yıla göre Türkiye yoğurt ve ayran toplam üretim miktarları %5,9 oranında artarak 2 milyon ton, ihracat %44,2 düşerek 4,8 bin ton olmuştur. Bu iki süt ürününde en fazla ihracat yapılan ülkeler ise sırasıyla Gürcistan (%31,3), KKTC (%13,9) ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (%9,8) şeklindedir (Ek Tablo 21).

Tablo 17. Türkiye yoğurt ve ayran arz ve kullanımı (Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Üretim	1.701.613	1.842.840	1.935.598	2.049.126	2.079.097
İthalat	97	395	544	312	472
Toplam Arz	1.701.710	1.843.235	1.936.142	2.049.438	2.078.625
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	1.695.761	1.837.326	1.927.481	2.044.608	2.073.005
İhracat	5.949	5.909	8.661	4.830	5.620
Toplam kullanım	1.701.710	1.843.235	1.936.142	2.049.438	2.078.625

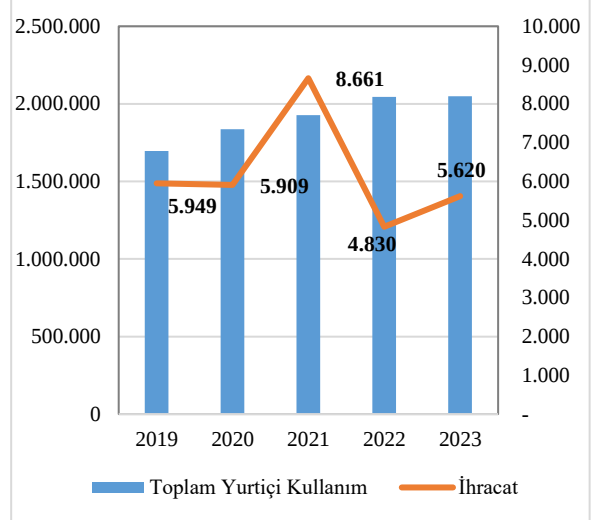
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesaplamaları (Erişim: 15.10.2024) a/Tahmin (TEPGE Hesaplamaları)

Grafik 21. Türkiye yoğurt ve ayran arzı (Ton)

Kaynak: Tablo 17

Grafik 22. Türkiye yoğurt ve ayran kullanımı (Ton)

Kaynak: Tablo 17

3.6. Tereyağı

TÜİK verileri kullanılarak hesaplanan 2023 yılı tereyağı üretimi, bir önceki yıla göre %9,0 azalışla 87 bin ton olmuştur. 2023 yılında Türkiye'de tereyağı ihracatına kısıtlama getirilmiştir. 25 Mart 2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Tebliğ ile tereyağı (GTP: 0405.10) ihracı, "İhracı Kayda Bağlı Mallar Listesi"ne eklenmiştir. Bu düzenleme, tereyağı ihracatının belirli kayıt ve izin prosedürlerine tabi tutulmasını öngörmektedir. 2023 yılı tereyağı ithalatında 2022 yılına göre 3 kat artış yaşanarak 3.426 ton ithalat miktarı hesaplanmıştır. 2023 yılı

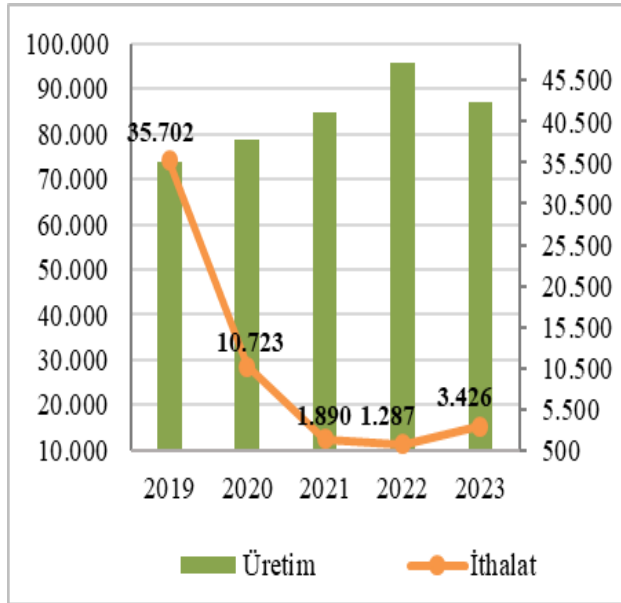
ihracatı ise üretimdeki azalışa ve kısıtlamaya bağlı olarak bir önceki yıla göre %70 oranında düşerek 549 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 18). Ayrıca, iç piyasayı koruma amacıyla tereyağı ihracatında bazı sınırlamalar uygulanmaktadır. Örneğin, yalnızca 1 kilogram ve altı paketli ürünlerin ihracatına izin verilmektedir. Avrupa'ya ihracat yapabilmek için ise onaylı çiftliklerden elde edilen sütlerin işlenmesi gerekmektedir. Bu kısıtlamalar, iç piyasada arz güvenliğini sağlama ve fiyat istikrarını koruma amacı taşımaktadır.

Tablo 18. Türkiye tereyağı arz ve kullanımı (Ton)

	2020	2021	2022	2023	2024/a
ARZ					
Üretim	78.610	84.825	95.655	87.060	92.329
İthalat	10.723	1.890	1.287	3.426	2.751
Toplam Arz	89.333	86.715	96.942	90.486	95.080
KULLANIM					
Toplam Yurtiçi Kullanım	87.135	83.475	84.298	89.937	94.380
İhracat	2.198	3.240	12.644	549	700
Toplam Kullanım	89.333	86.715	96.942	90.486	95.080

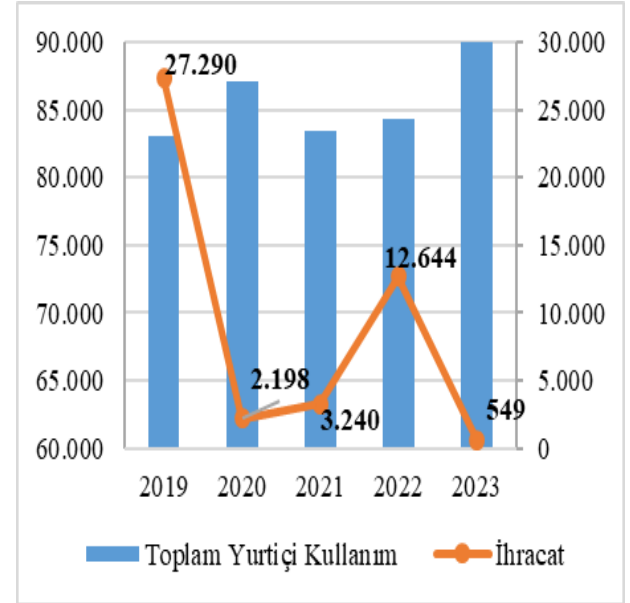
Kaynak: TÜİK, TEPGE Hesaplamaları (Erişim: 21.10.2024) a/Tahmin (TEPGE Hesaplamaları)

Grafik 23. Türkiye tereyağı arzı (Ton)

Kaynak: Tablo 23

Grafik 24. Türkiye tereyağı kullanımı (Ton)

Kaynak: Tablo 23

4. TÜRKİYE'DE TAHMİN 2024

2024 yılında ambalajlı süt ürünlerine olan talebin artması ve kayıt dışı süt satışına olan talebin azalması beklenmektedir. Türkiye’de süt ürünleri sanayi tesislerinin kapasite kullanım oranı yaklaşık %70 olup, gelen talep doğrultusunda kapasite arttırma yoluna gidilebilir. Bu nedenle süt ürünleri açısından stok yapılmasına gerek kalmamaktadır.

İçme Sütü

2024 yılında toplam içme sütü üretiminin %0,2 oranında azalarak 1,52 milyon ton, ihracatın ise %9,0 oranında artarak 22 bin ton olması beklenmektedir.

Peynir

2024 yılında toplam peynir üretiminin %3,6 oranında artarak 826 bin ton, ithalatın 13,2 bin ton, ihracatın 54,5 bin ton olması beklenmektedir.

Süt Tozu

2024 yılında süt tozu üretiminin %1,9 oranında artarak 69 bin ton, 54,5 bin ton ve toplam yurtiçi kullanımının %59 azalarak yaklaşık 27,7 bin ton olması beklenmektedir.

Yoğurt ve Ayran

2024 yılında yoğurt ayran üretiminin %1,5 oranında artarak 2.079 bin ton, ihracatının %16,4 artarak 5,7 bin ton ve toplam yurtiçi kullanımının %1,4 artarak yaklaşık 2 milyon 73 bin ton olması beklenmektedir.

Tereyağı

2024 yılında tereyağı üretiminin %6,1 oranında artarak yaklaşık 92 bin ton, ihracatın bir önceki yıla göre %24,5 artarak 700 ton ve yurtiçi kullanımının ise %4,9 oranında artarak yaklaşık 94 bin ton olması beklenmektedir.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere Göre Süt Üretimi: 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Hindistan	187.631	183.955	189.313	193.525	199.249
AB-28	152.160	153.820	153.533	152.763	152.605
ABD	99.083	101.251	102.648	102.875	103.909
Pakistan	58.851	60.770	62.650	64.180	66.502
Çin	36.096	38.485	40.913	43.403	43.877
Brezilya	36.036	36.579	36.828	37.080	37.360
Rusya	31.360	32.226	32.339	33.034	33.017
Türkiye	22.960	23.504	23.200	21.563	21.482
Yeni Zelanda	21.845	21.692	22.582	21.678	21.233
ABD	15.075	15.089	15.081	15.132	15.401
Meksika	12.656	12.943	13.240	13.461	13.385
Kanada	10.529	10.751	10.950	11.031	11.236
Arjantin	10.343	10.765	10.873	10.981	11.088
İran	7.531	8.364	8.528	8.573	8.676
Avustralya	9.069	9.133	8.819	8.467	8.289
Japonya	7.314	7.438	7.591	7.737	7.431
Ukrayna	9.663	9.264	8.696	7.023	7.108
Kolombiya	6.825	7.071	6.643	6.762	6.860
Kazakistan	5.856	6.042	6.231	6.427	6.560
Mısır	5.251	5.090	5.140	5.174	5.248
Etiyopya	4.196	5.059	5.049	4.957	5.147
Güney Afrika	3.873	3.822	3.794	3.744	3.795
İsviçre	3.792	3.781	3.811	3.793	3.786
Suudi Arabistan	2.682	2.911	3.140	3.134	3.155
Peru	2.142	2.158	2.197	2.203	2.256
Şili	2.037	2.037	2.037	2.037	2.063
Kore	2.018	2.006	1.958	1.939	1.938
Endonezya	1.560	1.575	1.579	1.584	1.652
İsrail	1.584	1.606	1.583	1.589	1.620
Norveç	1.558	1.565	1.551	1.535	1.539
Vietnam Nam	1.013	1.076	1.149	1.198	1.287
Tayland	1.200	1.200	1.228	1.246	1.280
Paraguay	480	541	560	568	586
Nijerya	521	525	530	532	540
Malezya	48	51	52	54	55
Diğer	93.685	93.643	94.417	96.034	99.749
Dünya	868.526	877.786	890.434	897.015	910.964

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 23.05.2025

Ek Tablo 2. Dünya İçme Sütü Üretimi 2019-2023 (Bin Ton)

	2019	2020	2021	2022	2023
Hindistan	128.314	122.147	125.548	127.799	132.283
AB-28	78.617	80.006	83.181	81.282	81.493
Pakistan	45.428	46.906	48.358	49.539	51.596
ABD	45.237	44.861	44.544	44.273	44.048
Çin	26.861	29.611	31.840	33.974	33.821
Brezilya	23.631	24.327	24.607	25.308	25.349
Rusya	21.925	22.097	22.928	23.292	23.185
İngiltere	20.988	18.785	16.351	16.320	16.250
Kolombiya	11.362	11.733	11.023	11.220	11.413
Japonya	9.316	9.174	9.135	9.551	9.341
Meksika	6.945	6.957	6.918	6.887	6.853
Kazakistan	5.065	5.226	5.390	5.560	5.689
Ukrayna	7.297	6.930	6.913	5.596	5.631
Kanada	5.567	5.660	5.433	5.318	5.535
Avustralya	5.843	5.820	6.698	6.337	5.242
Etiyopya	3.847	4.657	4.647	4.562	4.735
Güney Afrika	3.173	3.130	3.107	3.066	3.111
İran	2.098	2.379	2.421	2.429	2.465
Suudi Arabistan	1.790	1.958	2.124	2.119	2.139
Peru	1.855	1.870	1.906	1.911	1.945
İsviçre	1.800	1.846	1.803	1.796	1.788
Arjantin	1.464	1.606	1.618	1.629	1.635
Türkiye	1.535	1.613	1.523	1.497	1.518
Mısır	956	1.317	1.330	1.339	1.387
Vietnam	1.013	1.076	1.149	1.198	1.287
Tayland	1.124	1.124	1.152	1.170	1.202
Yeni Zelanda	1.122	1.141	1.153	1.162	1.168
Endonezya	1.054	1.049	986	966	1.012
Kore	648	895	883	899	911
Norveç	960	954	918	884	891
Paraguay	471	526	541	553	570
İsrail	531	541	531	534	542
Şili	520	433	341	247	246
Nijerya	217	219	222	223	231
Malezya	48	51	52	54	55
Filipinler	15	17	17	17	18
Dünya	468.633	468.642	477.292	480.510	486.587

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 24.03.2025

Ek Tablo 3. Dünya Peynir Üretimi 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
AB-28	10.439	10.613	10.747	10.695	10.752
ABD	5.959	6.012	6.174	6.352	6.407
Brezilya	770	790	790	745	759
Rusya	524	566	541	560	578
Mısır	535	518	523	526	528
İngiltere	472	490	503	506	521
Kanada	492	499	499	490	503
Avustralya	389	384	426	420	471
Arjantin	435	443	451	459	467
Yeni Zelanda	370	360	400	369	372
Meksika	319	322	325	326	342
İran	273	300	306	308	308
İsviçre	194	202	205	206	207
Çin	194	190	192	192	195
Japonya	156	163	168	166	160
İsrail	144	146	144	145	148
Suudi Arabistan	119	129	139	139	136
Şili	97	100	103	106	108
Norveç	81	82	82	82	82
Ukrayna	131	131	100	80	75
Kolombiya	62	65	61	63	63
Güney Afrika	55	54	54	53	55
Kore	57	45	44	43	43
Kazakistan	32	33	34	35	36
Peru	27	27	27	27	27
Nijerya	9	9	9	9	9
Etiyopya	5	5	5	5	5
Hindistan	5	7	6	6	5
Tayland	2	2	2	2	2
Diğer	2.194	2.247	2.282	2.290	2.339
Dünya	24.541	24.934	25.342	25.405	25.702

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 23.05.2025

Ek Tablo 4. Dünya Yağsız Süt Tozu Üretimi 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
AB-28	1.473	1.494	1.428	1.399	1.423
ABD	1.107	1.227	1.236	1.136	1.248
Yeni Zelanda	407	414	367	367	366
Hindistan	281	292	301	311	322
Brezilya	158	161	164	157	164
Japonya	125	140	155	153	152
Avustralya	160	154	150	148	144
Kanada	97	90	85	84	100
Rusya	87	92	88	91	86
İran	13	20	43	74	75
İngiltere	61	57	54	55	56
Meksika	44	45	45	45	45
Ukrayna	83	83	64	51	42
Arjantin	42	39	39	40	41
Çin	15	20	22	24	25
İsviçre	24	21	22	22	21
Norveç	19	19	19	19	19
Kore	13	13	13	15	16
Şili	16	16	16	16	16
İsrail	5	5	5	5	5
Diğer	222	222	248	225	225
Dünya	4.453	4.623	4.565	4.437	4.593

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 24.03.2025

Ek Tablo 5. Dünya Yağlı Süt Tozu Üretimi 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Yeni Zelanda	1.509	1.500	1.650	1.509	1.527
Çin	1.052	992	1.010	1.050	1.131
Brezilya	598	576	576	583	599
AB-28	710	728	637	585	571
Meksika	226	228	230	231	237
Arjantin	185	185	187	188	191
Şili	98	101	104	107	109
Endonezya	82	85	96	100	104
ABD	54	60	63	64	66
Rusya	63	59	56	58	58
Kolombiya	44	46	43	44	44
Avustralya	44	52	42	40	38
İngiltere	41	33	33	33	34
Kazakistan	26	27	28	29	30
İsviçre	15	12	15	15	14
Diğer	355	355	364	356	340
Dünya	5.102	5.040	5.134	4.992	5.091

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 24.03.2025

Ek Tablo 6. Dünya Tereyağı Üretimi 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Hindistan	4.552	4.738	4.889	5.039	5.135
AB-28	2.346	2.400	2.311	2.284	2.291
Pakistan	1.128	1.164	1.200	1.229	1.251
ABD	905	973	936	909	912
Yeni Zelanda	495	463	441	451	451
Rusya	292	311	297	307	307
İran	190	209	213	214	217
İngiltere	194	200	212	214	216
Meksika	203	205	207	208	212
Kanada	112	118	117	112	114
Brezilya	111	107	107	108	107
Mısır	101	98	99	99	101
Çin	92	90	91	91	91
Japonya	62	71	70	69	69
Avustralya	73	82	73	68	66
Kore	59	60	58	58	57
Ukrayna	70	70	53	43	47
İsviçre	43	41	40	39	39
Arjantin	29	31	31	31	31
Şili	23	24	24	24	25
Kolombiya	22	23	22	22	22
Kazakistan	20	21	21	22	22
Etiyopya	16	18	18	18	19
Norveç	16	16	17	17	17
Güney Afrika	15	15	14	14	14
Diğer	1.017	1.036	1.048	1.048	1.071
Dünya	12.185	12.582	12.609	12.739	12.902

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 24.03.2025

Ek Tablo 7. Dünya Tereyağı İhracatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Yeni Zelanda	470	440	419	397	437
AB-28	283	303	254	262	260
İngiltere	69	61	52	59	59
ABD	19	21	45	63	50
Hindistan	44	17	22	50	41
Arjantin	11	5	23	20	19
Avustralya	21	11	24	19	16
Suudi Arabistan	7	8	12	14	14
Ukrayna	18	11	11	10	13
Malezya	6	4	3	4	4
Rusya	3	5	4	4	4
Diğer	175	147	147	156	162
Dünya	1.125	1.034	1.016	1.056	1.079

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 25.03.2025

Ek Tablo 8. Dünya Peynir İhracatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
AB-28	1.348	1.402	1.385	1.385	1.434
ABD	357	355	404	450	463
Yeni Zelanda	333	324	364	331	335
Avustralya	158	154	157	151	192
İngiltere	209	193	149	181	189
İran	75	90	104	98	95
Suudi Arabistan	81	89	80	81	79
İsviçre	71	72	78	78	78
Arjantin	63	63	60	70	70
Rusya	27	30	35	37	32
Meksika	7	11	11	13	13
Güney Afrika	10	11	10	12	12
Kanada	12	11	8	8	8
Hindistan	7	8	7	8	8
Mısır	133	88	49	13	8
Şili	9	8	8	7	6
Norveç	10	8	5	5	5
Ukrayna	7	6	7	5	5
Brezilya	3	4	5	4	4
Kazakistan	3	3	4	3	3
Endonezya	1	2	2	3	3
Diğer	479	516	571	578	590
Dünya	3.404	3.449	3.503	3.521	3.630

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 25.03.2025

Ek Tablo 9. Dünya Yağsız Süt Tozu (SMP) İhracatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
ABD	701	810	879	813	924
AB-28	945	831	788	670	730
Yeni Zelanda	401	407	361	362	361
Avustralya	108	124	149	133	133
İran	1	24	47	79	80
İngiltere	97	75	53	56	57
Kanada	47	40	18	30	36
Meksika	17	20	15	32	32
Hindistan	8	5	45	49	26
Arjantin	20	21	25	25	22
İsviçre	12	9	11	11	11
Güney Afrika	6	8	10	10	9
Diğer	296	255	305	289	272
Dünya	2.659	2.630	2.708	2.558	2.693

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 25.03.2025

Ek Tablo 10. Dünya Yağlı Süt Tozu (WMP) İhracatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Yeni Zelanda	1.503	1.494	1.643	1.454	1.501
AB-28	315	345	298	253	254
Arjantin	110	149	145	145	125
ABD	20	38	46	48	50
Avustralya	31	40	41	40	37
İngiltere	52	47	26	26	26
Rusya	19	18	22	21	21
Malezya	50	39	27	21	21
Meksika	20	16	18	18	18
Suudi Arabistan	11	7	11	16	16
Diğer	582	577	554	537	537
Dünya	2.713	2.769	2.830	2.579	2.605

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 25.03.2025

Ek Tablo 11. Dünya Tereyağı İthalatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Çin	86	116	131	128	130
Rusya	120	133	126	115	121
İngiltere	79	79	57	65	65
Suudi Arabistan	42	55	50	55	55
ABD	38	38	46	49	49
Mısır	26	32	24	28	36
AB-28	48	34	33	35	36
Avustralya	38	42	37	35	35
Kanada	20	18	23	27	32
Meksika	48	35	21	27	31
Filipinler	37	31	34	31	31
Kore	14	15	24	29	29
Endonezya	25	18	20	29	29
Malezya	19	20	21	22	23
Tayland	13	12	13	15	15
Vietnam	17	14	15	13	13
Japonya	25	18	12	10	11
Kazakistan	5	7	5	8	10
Diğer	346	295	285	317	340
Dünya	1.042	1.005	973	1.029	1.079

Kaynak: OECD, Tarihi: 25.03.2025

Ek Tablo 12. Dünya Peynir İthalatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
İngiltere	538	499	409	478	456
Rusya	279	313	326	329	315
Japonya	303	292	288	282	290
Suudi Arabistan	175	181	192	218	225
AB-28	212	223	196	200	196
Kore	131	148	157	153	156
ABD	140	128	145	148	154
Çin	115	129	176	146	148
Meksika	121	114	131	151	145
Avustralya	98	96	97	98	99
İsviçre	64	72	76	76	77
Şili	44	56	74	55	63
Kanada	35	39	49	57	62
Filipinler	40	41	49	47	50
Ukrayna	24	47	55	39	45
Malezya	27	35	36	40	43
Endonezya	30	27	30	35	37
Kazakistan	25	33	33	34	35
Mısır	27	23	23	18	29
Brezilya	28	31	32	31	26
Tayland	17	17	18	20	20
Norveç	16	18	20	19	20
İsrail	14	14	16	14	18
Diğer	796	801	851	863	896
Dünya	3.318	3.397	3.501	3.575	3.630

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 22.05.2025

Ek Tablo 13. Dünya Yağlı Süt Tozu (WMP) İthalatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Çin	671	644	849	700	682
Suudi Arabistan	131	155	108	111	111
Endonezya	54	51	63	76	78
Tayland	59	58	64	70	70
Brezilya	61	89	52	58	58
Nijerya	51	56	69	45	48
Malezya	62	49	43	42	43
Vietnam	38	43	40	37	37
Mısır	27	13	45	34	36
Meksika	41	33	31	29	33
Avustralya	37	43	37	37	33
Peru	22	23	32	28	28
Kolombiya	16	22	16	23	28
Rusya	44	30	27	20	26
Filipinler	32	29	19	13	14
İngiltere	22	21	12	12	12
AB-28	42	27	11	11	12
Diğer	1.399	1.450	1.295	1.229	1.246
Dünya	2.817	2.846	2.824	2.586	2.605

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 22.05.2025

Ek Tablo 14. Dünya Yağsız Süt Tozu (SMP) İthalatı 2019-2023 (Bin Ton)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Meksika	364	312	344	355	357
Çin	344	336	426	330	331
Filipinler	177	180	168	218	243
Endonezya	188	197	199	210	229
Malezya	126	117	124	131	142
Vietnam	113	100	118	90	91
Mısır	76	72	70	68	76
Tayland	68	63	65	67	67
Rusya	89	61	59	59	66
Nijerya	57	122	68	54	57
Kolombiya	26	33	29	32	33
AB-23	56	36	32	30	30
Kazakistan	20	27	20	23	26
İngiltere	27	24	23	24	25
Japonya	45	33	22	21	20
Peru	22	22	26	18	20
Brezilya	20	21	24	20	20
Suudi Arabistan	16	15	16	18	19
Pakistan	41	20	19	13	16
Kore	24	17	15	15	14
Avustralya	15	16	14	12	13
Şili	13	14	11	9	11
Diğer	702	747	731	725	789
Dünya	2.629	2.584	2.621	2.545	2.693

Kaynak: OECD, Erişim Tarihi: 22.05.2025

Ek Tablo 15. Türkiye Cins ve Irklara Göre Sağılan Hayvan Sayısı: 2010-2019 (Bin Baş)

	Büyükbaş				Küçükbaş			
	Sığır			Manda	Keçi		Koyun	
	(Kültür)	(Melez)	(Yerli)		(Kıl)	(Tiftik)	(Yerli)	(Merinos)
2010	1.626	1.787	948	35	2.516	66	10.070	514
2011	1.868	1.963	930	40	2.968	65	10.998	563
2012	2.211	2.263	957	47	3.440	63	12.375	694
2013	2.314	2.396	897	52	3.878	65	13.491	796
2014	2.428	2.429	753	55	4.323	78	13.586	938
2015	2.501	2.314	721	63	4.484	95	14.349	1.014
2016	2.542	2.236	654	63	4.466	89	14.161	989
2017	2.941	2.427	601	69	4.878	86	16.330	1.173
2018	3.186	2.555	597	76	5.235	92	17.498	1.322
2019	3.249	2.745	587	79	5.378	93	18.349	1.488

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025

Ek Tablo 16. Türkiye Cins ve Irklara Göre Süt Üretimi: 2010-2023 (Bin Ton)

	Büyükbaş		Küçükbaş		Toplam
	Sığır	Manda	Keçi	Koyun	-
2010	12.419	35	272	817	13.544
2011	13.803	40	320	893	15.056
2012	15.978	47	369	1.007	17.401
2013	16.655	52	415	1.101	18.224
2014	16.999	55	464	1.113	18.631
2015	16.934	63	481	1.177	18.655
2016	16.786	63	479	1.160	18.489
2017	18.763	69	523	1.345	20.700
2018	20.037	76	561	1.446	22.121
2019	20.783	79	577	1.521	22.960
2020	21.749	64	590	1.101	23.504
2021	21.370	64	623	1.144	23.200
2022	19.912	44	540	1.067	21.563
2023	19.962	43	543	934	21.482

Kaynak: Erişim Tarihi: 17.06.2025

Ek Tablo 17. Türkiye Tereyağı İhracatı: 2019-2023 (KG)

	2019	2020	2021	2022	2023
KKTC	172.350	107.717	129.281	167.392	94.762
Azerbaycan	5.992	15.687	195.637	570.228	53.200
ABD	20.352	29.658	34.542	38.064	36.035
Almanya	69.294	27.532	30.991	47.878	25.597
Lübnan	204	1.100	23.195	159.611	25.164
İran	25.934.680	237.586	-	-	22.500
Bosna-Hersek	1.000	-	73.541	132.809	20.140
İspanya	12.018	7.375	9.356	10.892	19.090
Japonya	125	2.770	7.924	10.816	18.992
Hollanda	18.513	7.991	10.279	2.383.173	18.420
Kanada	6.667	3.525	7.728	12.372	18.409
İtalya	25.535	9.392	10.329	12.558	18.241
Cezayir	10	2.640	8.415	10.905	18.025
Hong Kong	1.152	2.721	5.685	57.169	17.828
Çin	225	2.735	7.000	106.197	17.198
Tayvan	125	2.604	6.950	9.970	17.055
Kırgızistan	140	925	5.250	8.875	16.620
Belçika	15.282	7.695	8.450	12.302	16.327
Irak	76.302	34.444	65.681	33.772	11.360
Güney Kore	125	2.729	7.174	6.870	8.736
Gürcistan	29.162	12.241	10.037	155.660	6.972
BAE	61.403	35.284	141.398	414.677	6.531
Marşal Adaları	1.487	4.080	5.033	4.723	4.948
Liberya	1.998	6.339	5.801	4.369	4.424
İsrail	-	-	8.347	712.981	4.104
Malta	2.701	5.447	3.793	2.313	2.723
Panama	1.599	3.477	3.993	2.577	2.702
Singapur	4.247	6.489	5.172	14.494	2.086
Libya	7.619	8.033	2.356	26.964	1.912
Bulgaristan	2.042	97	93	3.589	1.818
Somali	1.559	5.002	6.291	2.064	1.600
Türkmenistan	2.724	816	1.152	774	1.498
Özbekistan	146.083	650	948	6.243	1.459
Fransa	29.703	9.148	797	3.049	1.214
Diğer	637.358	1.594.076	2.397.127	7.496.992	11.465
Genel Toplam	27.289.776	2.198.007	3.239.746	12.643.572	549.155

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025 GTIP: 40510

Ek Tablo 18. Türkiye Süt Kreması İhracatı: 2019-2023 (KG)

	2019	2020	2021	2022	2023
Irak	8.760.162	9.676.069	6.327.057	5.293.746	6.260.306
Gürcistan	571.744	221.183	266.340	1.270.751	2.409.710
KKTC	2.243.971	2.178.166	1.506.094	1.995.380	2.362.740
Moritanya	592.326	655.872	1.028.733	1.402.028	1.968.116
Suriye	576.820	453.466	968.630	1.184.849	1.501.256
Azerbaycan	853.919	977.669	1.191.087	1.607.389	1.084.570
Libya	19.913.642	8.579.744	3.744.244	1.503.696	966.946
BAE	68.525	592.231	222.580	303.555	443.146
Kosova	82.888	109.570	72.408	1.024.353	369.142
Katar	1.645.556	421.968	316.803	217.866	271.866
Somali	85.968	162.045	218.993	206.988	260.840
Türkmenistan	125.846	197.348	103.936	164.514	224.848
Liberya	20.456	84.781	114.260	117.414	211.074
Marşal Adaları	35.471	91.837	83.322	115.277	183.192
Almanya	231.498	29.553	15.220	88.932	162.776
ABD	83	1.844	28.405	120.871	142.594
Özbekistan	38.082	41.441	41.057	252.938	137.394
Panama	22.720	46.295	61.171	62.785	100.116
İsrail	187.655	75.772	92.542	46.888	89.824
Hong Kong	7.985	28.310	31.567	48.771	86.628
Hollanda	58.972	20.733	7.833	43.248	79.660
Malta	19.440	47.467	34.896	50.918	77.546
İtalya	85.075	17.751	8.391	41.536	76.442
Kuveyt	44.574	23.607	17.745	163.343	73.232
Mauritius	96.000	124.476	10.800	-	71.640
Güney Kore	43.104	455	52	23.456	61.564
İspanya	61.340	13.899	1.129	34.186	61.094
Kanada	11.755	2.340	757	31.806	59.886
Çin	1.170	911	136	650.131	56.476
Belçika	43.853	18.189	2.468	31.181	52.436
Diğer	1.727.653	1.356.757	799.589	1.242.663	640.670
Genel Toplam	38.258.253	26.251.749	17.318.245	19.341.459	20.547.730

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025 GTIP: 40110, 40120, 40140, 40150, 40291, 40299

Ek Tablo 19. Türkiye Süt Tozu İhracatı: 2019-2023 (KG)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Suriye	4.005.100	673.640	1.951.171	2.104.151	1.429.939
Mısır	3.782.350	2.366.460	16.440.384	14.196.747	352.505
Bangladeş	8.665.000	6.902.772	7.300.011	2.692.256	300.000
Irak	7.974.803	984.131	1.267.606	171.902	141.509
Lübnan	100.646	35.317	249.077	415.114	137.137
KKTC	102.843	82.468	76.808	53.305	80.316
Rusya	2.000.000	50.078	25.089	39	25.067
BAE	1.024.802	378.899	841.782	684.656	9.770
Kuveyt	231.166	21.893	54.063	18.977	9.103
Pakistan	3.537.000	1.028.825	889.000	388.503	8.000
İran	14.541	5.970	1.128	6.904	5.753
Panama	1.733	2.210	2.132	4.149	2.052
Liberya	8.342	2.110	3.474	3.301	1.812
Hollanda	-	789	390	251.824	1.581
Marşal Adaları	218	2.005	2.180	2.875	1.456
Türkmenistan	87.600	250.858	47.765	43.900	1.413
Malta	62	1.671	2.087	2.325	802
Almanya	1.718	1.040	2.718	666	677
ABD	2.514	13.298	10.315	571	644
Kotdivuar	-	60	3.382	117.589	500
Küba	-	450	350	200	493
Ürdün	16.038	264.012	1.062.062	362.279	487
Somali	500	350	41.760	39.833	471
Libya	1.175.940	56.588	168.856	94.922	454
Diğer	9.588.492	8.241.498	32.556.559	25.193.375	5.023
Genel Toplam	42.321.408	21.367.392	63.000.149	46.850.363	2.516.964

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025 GTIP: 40210, 40221, 40229

Ek Tablo 20. Türkiye Peynir İhracatı: 2019-2023 (KG)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Irak	12.941.878	14.179.254	12.675.472	13.702.324	5.662.314
BAE	4.338.570	5.427.779	6.316.629	6.361.141	2.798.413
Suudi Arabistan	17.018.387	13.197.538	325	621.373	2.205.681
Kuveyt	4.693.561	4.904.024	4.448.715	3.995.661	1.529.973
Ürdün	2.349.195	2.131.061	1.673.509	2.533.425	1.441.862
ABD	1.040.010	1.332.150	1.606.945	1.949.163	1.295.851
İsrail	566.709	724.682	1.198.735	1.384.029	860.785
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	1.928.266	1.556.026	1.596.772	1.768.760	838.747
Gürcistan	381.514	229.915	365.129	878.579	599.667
Umman	1.191.079	1.466.067	1.282.149	1.478.365	574.488
Bahreyn	924.481	1.126.533	1.118.124	1.531.143	561.467
Katar	1.391.113	1.316.135	1.196.475	1.779.036	531.175
Almanya	445.044	902.602	1.034.498	1.157.996	518.648
Azerbaycan	577.463	835.262	1.159.403	1.185.142	448.474
Suriye	498.399	185.127	603.134	808.399	446.076
Libya	465.794	503.371	897.822	718.138	396.278
Lübnan	848.651	309.830	403.054	1.587.021	326.636
Kanada	19.631	73.729	230.187	260.534	216.537
Özbekistan	186.893	182.185	266.049	380.465	204.636
Mısır	376.811	537.509	614.456	517.437	155.567
Afganistan	152.362	191.979	231.339	179.947	90.564
Kosova	85.835	74.171	111.432	237.794	76.566
Bosna-Hersek	3.144	-	73.666	157.318	75.337
Birleşik Krallık	32.187	54.987	64.677	153.952	62.173
Rusya Federasyonu	197.279	151.815	147.474	42.975	55.287
İspanya	22.912	7.362	4.515	91.036	54.309
Hong Kong	22.598	52.978	86.116	135.530	48.467
Bulgaristan	4.388	931	4.441	232.806	45.508
Güney Kore	90.428	38.586	19.100	58.509	40.989
Tayland	264.848	467.145	194.208	215.494	40.673
Liberya	3.475	25.682	30.277	71.568	40.322
Filistin Devleti	56.894	37.630	82.508	29.562	37.410
Türkmenistan	72.080	96.365	70.720	52.976	36.241
Hollanda	19.681	10.352	9.973	269.115	35.803
Çin	432	24.218	162.200	318.569	31.867
Vietnam	76.225	99.269	119.811	314.194	30.762
Somali	26.683	53.626	58.249	62.051	28.393
Japonya	19.911	41.791	62.443	41.778	26.616
Kotdivuar	32.144	35.160	101.082	141.023	26.143
Belçika	16.393	7.345	4.498	27.449	25.976
Gine	2.490	5.795	2.170	4.071	19.679
Polonya	2.530	488	98	56.200	19.651
Diğer	1.689.349	870.261	725.856	1.057.613	267.559
Genel Toplam	55.079.736	53.470.735	41.056.456	48.551.683	22.831.593

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025 GTIP: 40610, 40620, 40630, 40690

Ek Tablo 21. Türkiye Yoğurt ve Ayrın İhracatı: 2019-2023 (KG)

Ülkeler	2019	2020	2021	2022	2023
Gürcistan	1.570.239	1.209.217	1.411.989	1.717.490	1.512.985
KKTC	259.248	285.404	340.022	1.889.953	670.085
BAE	805.202	858.290	974.618	946.381	471.937
Kuveyt	36.503	109.992	230.256	532.886	462.696
İsrail	89.446	278.018	406.801	437.227	358.899
Libya	406.630	734.318	1.012.761	949.237	230.424
Irak	717.887	643.496	436.518	543.615	192.402
Suudi Arabistan	1.893.539	827.164	48	58.972	191.497
Suriye	14.824	53.522	323.250	289.299	151.171
Özbekistan	-	-	204	376	138.298
Kosova	285	11	4.050	209.709	74.096
Almanya	34	4.030	47.444	75.898	51.583
Umman	205.104	311.292	269.573	320.833	39.672
Azerbaycan	44.884	163.714	201.502	173.547	32.369
Birleşik Krallık	5.411	3.818	361	16.321	30.286
Ürdün	379.242	1.860	-	13.945	26.952
İsviçre	-	60	570	14.981	22.592
Katar	192.301	134.440	17.811	21.116	20.616
ABD	3.437	4.319	17.683	32.606	20.062
Liberya	888	14.562	14.904	16.624	13.711
Seyşeller	26.912	4.563	4.950	20.575	13.594
Bahreyn	20.584	34.664	66.159	78.053	13.208
Moritanya	-	12	1.134	11.163	10.560
Bulgaristan	-	184	201	16.992	9.862
Gana	-	-	5.063	30.928	9.485
Marşal Adaları	434	9.718	10.887	11.511	8.300
Malta	479	11.417	9.745	9.104	7.243
Panama	596	7.222	8.359	9.021	6.215
Filistin Devleti	-	419	5.280	12.000	5.000
Singapur	-	4.843	4.650	3.484	4.158
Türkmenistan	4.979	35.878	10.755	8.218	4.143
Hong Kong	1.452	3.715	5.257	36.781	2.432
Rusya Federasyonu	-	4.371	5.720	9.661	2.327
Diğer	127.259	184.551	81.075	141.012	19.654
Genel Toplam	6.814.839	5.949.014	5.944.252	8.662.085	4.830.469

Kaynak: TÜİK, Erişim Tarihi: 17.06.2025 GTIP: 40320, 40390

KAYNAKLAR

Anonim, 2018. Türk Gıda Kodeksine Göre Süt ve Süt Ürünleri Tanımları. <https://www.esk.gov.tr/tr/10882/Turk-Gida-Kodeksine-Gore-Sut-ve-Sut-Urunleri-Tanimlari>, Erişim: 18.08.2023

CLAL, 2024. Dairy products prices. <https://www.clal.it/en/index.php>, Erişim: 22.08.2024

FAO, 2024. Food Outlook- Biannual Report on Global Food Markets November 2024, Rome.

IDF, 2022. Bulletin of The International Dairy. ISSN 0250-5118,518/2022.FEDERATION

OECD, 2024. OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032. Web Sitesi: <https://www.oecd-ilibrary.org>

TÜİK, 2024. Hayvancılık İstatistikleri, Süt ve Süt Ürünleri Verileri. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002, Erişim: 22.09.2023

TÜRKİYEYEMBİR, 2024. Yem İstatistikleri. <http://www.yem.org.tr>, Erişim: 20.09.2024

USDA, 2024. Milk and Milk Product Statistics. <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/advQuery>, Erişim: 05.02.2025

USK, 2022. 2021 Süt Raporu, Dünya ve Türkiye’de Süt Sektörü İstatistikleri. Ulusal Süt Konseyi, Ankara.

TEPGE YAYIN NO: 413
ISBN: 978-625-96249-2-1

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır

İletişim:
Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı, 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833
Faks: 0312 287 5854

Bu rapor Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.